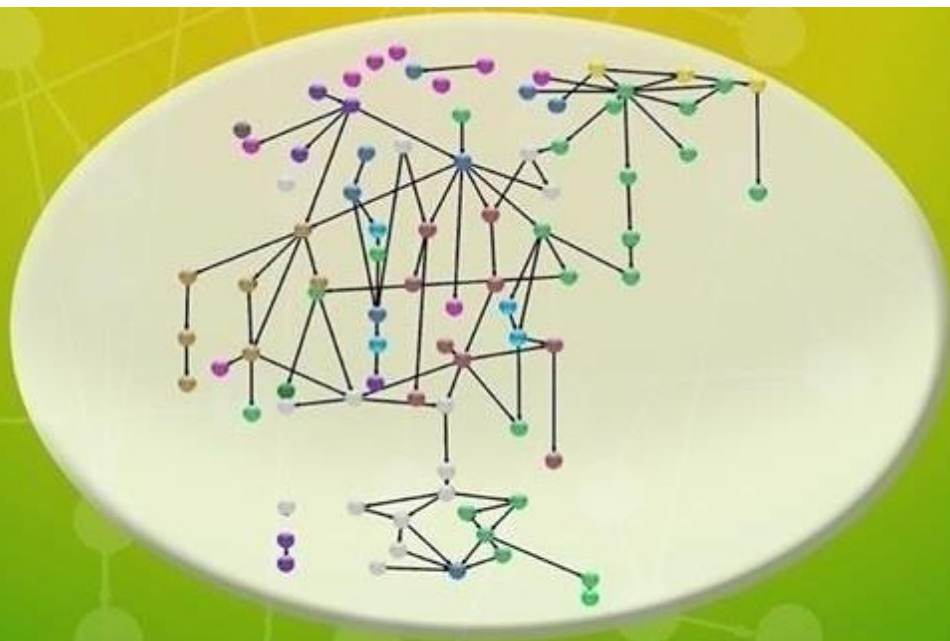

Σύλλογος Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας «σὺν Ἀθηνᾶ»

1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημολογίας
«Αναζητώντας τη χαμένη ενότητα της γνώσης»
22-24 Μαΐου 2015, Καβάλα
Υπό την αιγίδα του Δήμου Καβάλας

ΕΝΤΥΠΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΟΜΙΛΗΤΕΣ

Θωμάς Βουγιουκλής
Χρήστος Γιαπιτζάκης
Ελένη Καραμπατζάκη
Αργύρης Νικολαΐδης
Γιάννης Παραβάντης
Παναγιώτης Σωτηρόπουλος
Ηλίας Τεμπέλης
Στέφανος Τραχανάς

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
Κωνσταντίνος Γεωργιάδης
Μαρίνα Γρηγοροπούλου
Νικόλαος Α. Καμπερίδης
Χριστίνα Κούρφαλη
Ζελιάννα Κρουανά
Θεοδοσία Μυρωδή
Δημήτρης Ναλμπάντης
Γιώργος Ν. Οικονόμου
Μαρία Παπανίκου
Γιώργος Παύλος
Πέτρος Πιστοφίδης
Γιώργος Ρούμπιος
Χαράλαμπος Σακονίδης
Αννα Σάτσιου
Σπυρίδων Σταύρου
Παρασκευή Φετά
Κατερίνα Δ. Χατζοπούλου

ΥΠΟΒΟΛΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΜΕΧΡΙ 27 ΜΑΡΤΙΟΥ 2015 - ΠΡΟΕΓΓΡΑΦΗ ΜΕΧΡΙ 8 ΜΑΪΟΥ 2015

synathena.wordpress.com - philosophia.ancilla@gmail.com

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΒΑΛΑΣ (ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΗΝΕΡΓΑΤΗ) & ΚΙΝΗΜΑΤΟΘΕΑΤΡΟ ΟΣΚΑΡ, ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 16, ΚΑΒΑΛΑ

ΟΜΙΛΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1984

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
«σὺν Ἀθηνᾶ»

ΔΗΜΟΣ
ΚΑΒΑΛΑΣ

Citypedia
the city guide

EURO
KOSMOS
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΣΜΟΣ

Hotel Esperia

KareziStudies
Greek 4 all

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΠΕΡ
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ακαλέστου Λαμπρινή-Θεοδώρα & Μανόλης Δαφέριμος Επιστημολογικός κατακερματισμός και ενοποίηση του πεδίου της σύγχρονης Ψυχολογίας: προβλήματα και προοπτικές για την επιστήμη σε περιόδους «κρίσης»	3
Βαβούρας , Ηλίας. Η δημοκρίτεια φιλοσοφία της επιστήμης: σώμα, ψυχή και νους ως παράγοντες επιστημονικού λόγου και ηθικής διαμόρφωσης	5
Βελούδης , Γιάννης. Επιστήμη και ανθρώπινο βίωμα	6
Βουγιουκλής , Θωμάς. Ο λόγος δια τη χρυσή τομή (Μοντελοποίηση: Νέα τέχνη στην φαρέτρα)	8
Γεωργιάδης , Κωνσταντίνος. Έλληνικές, έκκλησιαστικές και νεωτερικές όρθολογικές καταβολές της Θεολογίας: Αριστοτέλης, Γρηγόριος Παλαμάς, <i>Imm. Kant</i>	9
Γιαπιτζάκης , Χρήστος. Επικούρεια φιλοσοφία και σύγχρονη επιστήμη	10
Γρηγοροπούλου , Μαρίνα. Φιλοσοφία και λογοτεχνία ή λογοτεχνία και φιλοσοφία; Ο <i>Deleuze</i> κι ο <i>Ricœur</i> ενώπιον της γνώσης	12
Εριφυλλίδης , Γιάννης. Η συμβολή του ενωσιακού δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών	13
Κάλφα , Μαρία. Κοινωνική Ανθρωπολογία: επαναπροσδιορίζοντας την ετερότητα και την πολιτισμική ταυτότητα	14
Καραμπατζάκη , Ελένη Α. Σχέση φιλοσοφίας και επιστήμης κατά την ελληνιστική εποχή	16
Κούρφαλη , Χριστίνα Ι. Θεολογία και Φυσική στη στωική φιλοσοφία: φυσικοποίηση του Θεού ή θεοποίηση της Φύσης	17
Κουσλόγλου Μανόλης & Αλεξάνδρα Γερακίνη . <i>Project: New Light with Old Ideas</i> . Από το «νυν» του Αριστοτέλη στη Θεωρία της Σχετικότητας του <i>Einstein</i> και στον χρονότοπο του <i>Bakhtin</i>	18
Κυπραίος Νικόλαος, Εκτίμηση της επίδραση των ατομικών διαφορών στην κατανόηση της χημικής αλλαγής από μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων της Καβάλας	20
Μαρτζούκου , Μαρία. Σύνδρομο Ασπεργκερ: Αντισμός ή ξεχωριστή διαταραχή	22
Μηλιάδου , Άννα-Μαρία. Νέα βήματα στη διδακτική της δεύτερης/ξένης γλώσσας: η εκπαιδευτική προσέγγιση "Πλαίσιο Στηρίγματος" από τη "Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης"	24
Μυρωνίδου-Τζουβελέκη , Μαρία & Παναγιώτης Τζιτζής , Διαβαίνοντας από το μύθο στην επιστήμη. Η συμβολή της Ιπποκρατικής Σχολής στη θεμελίωση της τεκμηριωμένης Ιατρικής	26
Μωραΐτης , Κωνσταντίνος. Πόλη – Σχεδιασμός - Τοπίο: Η «επιστημική» και επιστημολογική ανατροπή	27
Ναλμπάντης , Δημήτρης. Ο κύκλος του νερού-ανακύκλωση, ένα παράδειγμα διεπιστημονικής προσέγγισης διαχείρισης φυσικού πόρου	29
Νικολαΐδης , Αργύρης. Άνθρωπος – Φυσική – Μεταφυσική: στην αναζήτηση μίας οντολογίας σχέσης	30
Νιτσόπουλος , Μηνάς. Συνείδηση και ασυνείδητο ή ποιος αποφασίζει για μας: από τον Φρόιντ στις Νευροεπιστήμες	31
Παραβάντης , Ιωάννης Αθ. Από την παίγνια της καθημερινής ζωής στην πολυπλοκότητα της διεθνούς πολιτικής	32
Παύλος , Γιώργος. Γνώση και Έρωσ στην επιστήμη και στην φιλοσοφία	33
Στογιαννίδου , Ευστρατία. Η προγεννητική αγωγή στους φιλοσόφους, την εκκλησιαστική παράδοση και τη σύγχρονη επιστήμη	34
Σωτηρίου , Μιχάλης. Μύθος, Αττική δραματική ποίηση και η γένεση της Ψυχανάλυσης	35
Σωτηρόπουλος , Παναγιώτης. Τα Μαθηματικά ως γλώσσα της φύσης: Η πλατωνική θέση και οι νεώτερες εκδοχές της	36
Τεμπέλης , Ηλίας. Η Φιλοσοφία βοηθείται παρά τὰς παρατηρήσεις είτε τῶν ἀστέρων, είτε τῶν ἐν ποσὶ πραγμάτων»: Η ενότητα της γνώσης κατά τον <i>Ιώσηπο Μοισιόδακα</i>	37
Χατζοπούλου , Κατερίνα Δ. Η παρούσα εικόνα για την εξέλιξη των φυσικών γλωσσών από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα	38
Ψαριανός , Ερμόλαος, Αναπαραστάσεις της γνώσης στην αριστοτελική επιστημολογία	40

Επιστημολογικός κατακερματισμός και ενοποίηση του πεδίου της σύγχρονης Ψυχολογίας: προβλήματα και προοπτικές για την επιστήμη σε περιόδους «κρίσης»

Ακαλέστου Λαμπρινή-Θεοδώρα
Ψυχολόγος, Τμήμα Ψυχολογίας
Πανεπιστήμιο Κρήτης
aka.lina@hotmail.com

Μανόλης Δαφέρμος
Αναπλ. Καθηγητής Επιστημολογίας της Ψυχολογίας
Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
mdafermo@uoc.gr

Οι καταβολές της επιστήμης της Ψυχολογίας εντοπίζονται στην Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία. Οι φιλοσοφικοί στοχασμοί του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, των Ιώνων, των Επικούρειων, των Στωικών και άλλων φιλοσόφων, έφεραν στο φώς σημαίνοντες προβληματισμούς αναφορικά με τις σχέσεις ψυχής, νου, και σώματος, θέτοντας ως σημείο αναφοράς την ανθρώπινη ευδαιμονία. Οι προοπτικές περί της ανθρώπινης ψυχής, αναδιαμορφώθηκαν κατά την περίοδο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης, προετοιμάζοντας σταδιακά ένα Νεωτερικό υπόβαθρο για τη μελέτη της φιλοσοφίας της επιστήμης της Ψυχολογίας. Κατά την περίοδο του 19^{ου} αιώνα, η Ψυχολογία διακρίθηκε σταδιακά από το πεδίο της Φιλοσοφίας, και επηρεάστηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από τα επιστημονικά και μεθοδολογικά παραδείγματα των Θετικών Επιστημών, γεγονός, που είχε ως αποτέλεσμα, τη μετατροπή της σε ανεξάρτητη επιστήμη, έως και τον 21^ο αιώνα. Σήμερα, η Ψυχολογία φαίνεται να έχει δεχθεί μεγάλο αριθμό θεωρητικών και μεθοδολογικών επιρροών, τόσο από τις θετικές, όσο και από τις λοιπές κοινωνικές επιστήμες, με αποτέλεσμα να καταφέρει να ειδικευτεί και να διακριθεί σε δεκάδες επιμέρους επιστημονικούς κλάδους, οι οποίοι προάγουν τη διαθεματικότητα (π.β., Κοινωνική-Πειραματική Ψυχολογία, Γνωστική Ψυχολογία, Αναπτυξιακή Ψυχολογία, Νευρο-ψυχολογία, Ψυχομετρία, Κλινική Ψυχολογία / Συμβουλευτική Ψυχολογία, Ψυχολογία της Υγείας, Σχολική Ψυχολογία, Εγκληματολογική Ψυχολογία κ.α). Η ταχύτατη ανάπτυξη του επιστημονικού πεδίου της Ψυχολογίας τις τελευταίες δεκαετίες, φαίνεται να έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον ενός μεγάλου αριθμού μελετητών, συναφών και μη κλάδων, καθώς όλα δείχνουν, πώς πρόκειται για μία εξελισσόμενη επιστήμη, η οποία δύναται να συμβάλλει τα μέγιστα (μέσω της πρόληψης, της διάγνωσης, και της θεραπείας) στην προαγωγή τόσο της ψυχικής, όσο και της σωματικής υγείας του ανθρώπου. Ωστόσο, παράλληλα, ένας μεγάλος αριθμός φιλοσόφων και θεωρητικών της επιστήμης, διαπιστώνει την εμφάνιση κάποιου είδους «κρίσης» στα επιστημολογικά θεμέλια της σύγχρονης Ψυχολογίας, η οποία δυνητικά δύναται να δυσχεράνει την εκπλήρωση των κοινωνικών στόχων, τους οποίους θέτει η Ψυχολογία ως επιστήμη. Διανύει πράγματι η επιστήμη της Ψυχολογίας μία περίοδο «κρίσης»; Εάν ναι, τότε σε ποιους παράγοντες οφείλεται; Μπορεί άραγε να ξεπεραστεί αποτελεσματικά; Ποια είναι η θέση και ο ρόλος μίας επιστήμης, που βρίσκεται σε «κρίση», απέναντι σε μία κοινωνία, η οποία βιώνει μία Πολιτισμική-Ιστορική κρίση; Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι η κριτική επανεξέταση των ερωτημάτων αυτών, διαμέσου της βιβλιογραφικής ανασκόπησης των διακριτών επιστημολογικών προβληματισμών, οι οποίοι αφορούν τις έννοιες της «κρίσης», του «κατακερματισμού», και της «ενοποίησης» του πεδίου της επιστήμης της Ψυχολογίας. Σε ένα πρώτο επίπεδο, συνεκτιμάται η συνεισφορά των διαφόρων δηλώσεων περί κρίσης στην Ιστορία της επιστήμης της Ψυχολογίας (από τον 19^ο αιώνα έως το σήμερα). Ορισμένοι θεωρητικοί, έκαναν λόγο τόσο για θεωρητικό, όσο και για γλωσσικό και μεθοδολογικό κατακερματισμό της γνώσης του πεδίου της Ψυχολογίας, ο οποίος και οδήγησε σε «κρίση» του τομέα. Με αυτό τον τρόπο, αναδύθηκε σταδιακά η ανάγκη δημιουργίας ενός διαφορετικού επιπέδου ανάλυσης της επιστήμης. Παράλληλα, ένας σημαντικός αριθμός μελετητών, σε μία προσπάθεια συνασπισμού της πολυφωνίας της επιστήμης της

Ψυχολογίας, ανέδειξε τη συνεισφορά της Διαλεκτικής προσέγγισης, του Πλουραλισμού, και της θεωρίας του Ενοποιητικού Θετικισμού, προκειμένου να προάγει τη δημιουργία νέας και ενιαίας ψυχολογικής γνώσης. Ολοκληρώνοντας, στόχος της παρούσας εργασίας, είναι ο αναστοχασμός των επιστημολογικών προοπτικών, που φέρει η σύγχρονη Ψυχολογία, έτσι ώστε πρωτίστως να υπερβεί τις «κρίσεις» στο εσωτερικό του κλάδου, και εν συνεχεία στο εσωτερικό των ανθρωπίνων κοινωνιών, εκπληρώνοντας το ρόλο της ως κοινωνική επιστήμη.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βλάχου, Γ. (1980). Πλουραλισμός και Προσωποκρατία. Στοχασμοί για Μία Νέα Θεωρία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ανάπτυχο. Επιστημονική Επετηρίδα της Παντείου Ανώτατης Σχολής Κοινωνικών Επιστημών. Αθήνα.
- De Groot, A. D. (1990). Unifying psychology: A European view. *New Ideas in Psychology*, 8(3) 309-320.
- Drob, S. L. (2003). Fragmentation in Contemporary Psychology: A Dialectical Solution. *Journal of Humanistic Psychology*, 43(4)102-123.
- Γιαννόπουλος, Α., Ρούφος, Ρ., Τερζάκης, Α., Τσιρόπουλος, Κ., & Χατζίνης, Γ. (1983). Κριτικοί Προβληματισμοί. Πεζογραφήματα. (Τόμος Α') Αθήνα: Οι εκδόσεις των φίλων.
- Fromm, E. *Αναλυτική Κοινωνική Ψυχολογία και Κοινωνική Θεωρία*. (Σ. Καμπουρίδη, Μτφ.). Εκδόσεις Αρτίων.
- Goertzen, J. R. (2008). Psychology On the Possibility of Unification: The Reality and Nature of the Crisis in Psychology. *Theory Psychology*, 18, 829-852.
- Healy, P. (2012). Toward an Integrative, Pluralistic Psychology: On the Hermeneuticodialogical Conditions of the Possibility for Overcoming Fragmentation. *New Ideas in Psychology*, 271-280.
- Henriques, G. R. & Cobb, H. C (2004). Introduction to the Special Issues on the Unified Theory. *Journal of Clinical Psychology*, 60(12)1203-1205.
- Mülberger, A. (2008). Psychologists on Psychology: Controversies on Crisis in Crescendo (1897-1933). *International Workshop, Max Planck Institute for the History of Science*, Berlin.
- Slife, B. D., & Williams, R. N. (1997). Toward a Theoretical Psychology: Should a Subdiscipline be Formally Recognized? *American Psychologist*, 52, 117-129.
- Slife, B. D. (2000). Are Discourse Communities Incommensurable in a Fragmented Psychology? The Possibility of Disciplinary Coherence. *The Journal of Mind and Behavior*, 21, 261-271.
- Stam, H. J. (2004). Unifying Psychology: Epistemological Act or Disciplinary Maneuver? *Journal of Clinical Psychology*, 60(12)1259-1262.
- Staats, A. W. (1986). Unified Positivism: A Philosophy for Psychology and the Disunited Sciences. *Theoretical & Philosophical Psychology*, 6(2)77-90.
- Staats, A. W. & Mos, L. P. (1987). (Eds). *Annals of Theoretical Psychology: Volume 5*. Plenum Press. New York and London.
- Sturm, T. & Mólberger, A. (2012). Crisis Discussions in Psychology—New Historical and Philosophical Perspectives. *Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 43, 425-433.
- Trafimow, D. (2012). The Role of Mechanisms, Integration, and Unification in Science and Psychology. *Theory & Psychology*, 22(5) 697-703.
- Tolman, C. W. & Lemery, C. R. (1990). How to Reconcile Theoretical Differences in Psychology. *New Ideas in Psychology*. 8(3)397-402.
- Valsiner, J. (2006). Dangerous Curves in Knowledge Construction within Psychology Fragmentation of Methodology. *Theory Psychology*, 16, 597.
- Wertheimer, M. (1987). Unification Through "Fragmentation": An Apparently Possibly Paradoxical Plea. *Theoretical & Philosophical Psychology*, 7(1)28-30.
- Yanchar, S. C & Slife, B. D. (1997). Pursuing Unity in a Fragmented Psychology: Problems and Prospects. *Review of General Psychology*, 1(3)235-255.
- Zittoun, T. & Gillespie, A. & Cornish, F. (2009). Fragmentation or Differentiation: Questioning the Crisis in Psychology. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 43, 104-115.

Η δημοκρατία φιλοσοφία της επιστήμης: σώμα, ψυχή και νους ως παράγοντες επιστημονικού λόγου και ηθικής διαμόρφωσης

Ηλίας Βαβούρας
Δρ. Φιλοσοφίας-Συγγραφέας
ilvavouras@gmail.com

Οι αισθήσεις της όρασης, της ακοής, της όσφρησης, της γεύσης και της αφής συγκροτούν την πηγή της σκοτεινής γνώσης. Αντίθετα, η γνώση που αποκτάται μέσω του λογικού ελέγχου της διάνοιας επί των δεδομένων που προσλαμβάνουν οι αισθήσεις θεωρείται ο μόνος ασφαλής δρόμος προς την ανεύρεση της αλήθειας και γι' αυτό ονομάζεται *γνήσια*. Η *γνήσια* γνώση διαχωρίζεται από τη σκοτεινή και κατέχει σαφώς σημαντικότερο ρόλο από αυτή στην ανεύρεση του αληθινού. Όταν η σκοτεινή γνώση αδυνατεί να αντιληφθεί περαιτέρω τα αισθητηριακά δεδομένα λόγω της μη ικανότητας των ανθρώπινων αισθήσεων να υπεισέλθουν στα λεπτότατα στοιχεία της ύλης, τότε κινητοποιείται η *γνήσια* γνώση, η οποία αξιοποιώντας τα προγενέστερα δεδομένα των αισθήσεων, προβαίνει διά του ορθού λόγου σε μία ενδελεχή, λεπτομερή έρευνα των πραγμάτων. Κατά μία συναφή ιπποκρατική ρήση όσα διαφεύγουν από την οπτική δυνατότητα των οφθαλμών, αυτά συγκροτούνται από την έλλογη όραση της γνώσης. Ενώ οι αισθήσεις είναι ο μοναδικός συνδυαστικός κρίκος της ανθρώπινης υπόστασης με το φαίνεσθαι και το γίνεσθαι του σύμπαντος κόσμου, ο άνθρωπος νους είναι το μοναδικό μέσο σύλληψης της ουσίας των πραγμάτων, το κρυφό είναι των όντων διαγιγνώσκεται, προσεγγίζεται δια του λόγου. Συνεπώς, η τελική ετυμηγορία περί της αλήθειας των όντων ανήκει στον ανθρώπινο νου, καθώς μόνο έλλογα μπορούν να συλληφθούν τα άτομα και το κενό, η μοναδική φυσική αλήθεια των πραγμάτων απογυμνωμένη από τις συμβατικές ποιότητες, οι οποίες εξαπατούν τις άλογες αισθήσεις.

Η ανθρώπινη ευδαιμονία είναι μια κατάσταση που επηρεάζεται από τη σχέση του ψυχικού ενεργητικού μέρους με το σωματικό παθητικό μέρος εντός του συνολικού ανθρώπινου οργανισμού. Ουσιαστικά η ανθρώπινη ευδαιμονία είναι μια ορθή αναλογία υπό την ισχύ των τριών παραγόντων που εκτέθηκαν προηγουμένως: α) ύλη, β) κίνηση, γ) νόηση. Εξελίσσοντας την ηρακλείτεια ρήση «δαίμων για τον άνθρωπο είναι το ήθος του, ο χαρακτήρας του» (B. 119 DK) ο Δημόκριτος συνδέει άρρηκτα την λέξη ευδαιμονία με την ηθική υπόσταση του ανθρώπου που απορρέει από την ορθή ή μη ορθή διαμόρφωση της ψυχής του. Η ευδαιμονία ή η κακοδαιμονία του ανθρώπου σχετίζονται άμεσα με την ορθή ή μη κατάσταση του ανθρώπου. Ο «δαίμων» του ανθρώπου, ο εσωτερικός θεός του είναι ο χαρακτήρας του και ο χαρακτήρας ταυτίζεται με την ψυχική κατάσταση. Η ψυχή καθορίζει το αν ευδαιμονεί ή κακοδαιμονεί ο άνθρωπος, το σώμα αποτελεί απλώς υλικό μέσο πραγμάτωσης του ευδαιμονικού σκοπού.

Επιστήμη και ανθρώπινο βίωμα

Γιάννης Βελούδης
Ομότ. Καθηγητής Γλωσσολογίας ΑΠΘ
veloudis@lit.auth.gr

Τὰ ὅρια τῆς γλώσσας μου σημαίνουν τὰ ὅρια τοῦ κόσμου μου.

L. Wittgenstein *Tractatus* 5.6

Τὸ [σκεπτόμενο, παραστατικό] ὑποκείμενο δὲν ἀνήκει στὸν κόσμο,
ἀλλὰ εἶναι ἓνα ὄριο τοῦ κόσμου.

L. Wittgenstein *Tractatus* 5.632

Υπάρχει μια χρήση του 'τελικού' συνδέσμου για να που ο αείμνηστος Ιωάννης Κακριδής είχε χαρακτηρίσει «παράδοξη». Λέμε π.χ. πολύ φυσικά

(Θα) βασανίστηκε πολύ στη ζωή της η Μαίρη, για να γέμισε πρόωρα ρυτίδες.

(Θα) απουσιάζουν σε διακοπές, για να έχει ξεχειλίσει το γραμματοκιβώτιό τους.

(Θα) κάνει πολύ κρύο, για να φοράει ο Γιάννης παλτό.

ενώ την ίδια στιγμή μας είναι αδύνατο να θεωρήσουμε λογικά ότι μια γυναίκα μπήκε από νωρίς στα βάσανα, ακριβώς για να γεμίσει πρόωρες ρυτίδες· ότι μια οικογένεια πήγε διακοπές, επιδιώκοντας να περισσέψουν τα γράμματα στο γραμματοκιβώτιό της· ότι ο καιρός έγινε πολύ κρύος, μόνο και μόνο για να υποχρεώσει τον Γιάννη να φορέσει παλτό. Είναι φανερό ότι όσο επιμένουμε στην τυπική 'τελική' (: τέλος = σκοπός) σημασία του για να, τόσο φουσκώνουν τα «καρούμπαλα» που προκαλούν στον νου αυτές οι χρήσεις, για να χρησιμοποιήσω μια έκφραση του Wittgenstein.

Θα προσπαθήσω να σας πείσω ότι το –φαινομενικά– παράδοξο για να, ρίχνοντας τον νου μας πάνω «στὰ ὅρια τῆς γλώσσας», αναδεικνύει τον άνθρωπο σαν «σκεπτόμενο» και «παραστατικό» υποκείμενο. Θα σας καλέσω, συγκεκριμένα, να αναγνωρίσουμε πίσω από αυτό το –'επιστημικό' (epistemic) για τους γλωσσολόγους– για να, μια διαδικασία 'αναγωγικού' (abductive, retrospective), με την έννοια του Peirce, συμπερασμού: ο ομιλητής, κάτω από τις εντυπώσεις μιας ζωντανής, όσο και απροσδόκητης, πραγματικότητας, π.χ. των πρόωρων ρυτίδων του πρώτου παραδείγματος, καταλήγει δοκιμαστικά (γί αυτό και η επιφύλαξη του θα) σε μιαν άγνωστη σ' εκείνον γνώση-ερμηνεία: ότι η Μαίρη που μόλις του σύστησαν γνώρισε πολλά βάσανα στη ζωή της. Πώς το πετυχαίνει αυτό; Συνδυάζοντας ευρετικά την απτή πραγματικότητα της στιγμής με έναν κανόνα που του έχει διδάξει η εμπειρία του κόσμου.

Πιο αναλυτικά, ο ομιλητής μας αξιοποιεί δημιουργικά τη –μηδενικής πληροφοριακής αξίας– 'απαγωγική' (deductive) λογική ακολουθία του *modus ponens*

$A \rightarrow B$: μείζων προκειμένη (κανόνας)

A : ελάσσων προκειμένη (περίπτωση)

B : συμπέρασμα

θέτοντας την τυπική λογική στην υπηρεσία της γνώσης. Αρκεί γί αυτό να «δει» την απτή αλήθεια 'η Μαίρη γέμισε πρόωρες ρυτίδες' «σαν» το συμπέρασμα B· και τον δεδομένο από την εμπειρία κανόνα 'αν γνωρίσει κανείς πολλά βάσανα, γεμίζει πρόωρες ρυτίδες' «σαν» τη μείζονα προκειμένη $A \rightarrow B$ του συλλογισμού. Απομένει απλώς να συνδυάσει αυτές τις δύο αλήθειες, της ζωντανής εντύπωσης και του αποθηκευμένου κανόνα, για να –νά το 'τέλος'!– βάλει την αλήθεια 'η Μαίρη γνώρισε πολλά βάσανα'

στη θέση της ελάσσονος προκείμενης A, αποκαθιστώντας (δοκιμαστικά) την ακεραιότητα του συλλογισμού:

αν γνωρίσει κανείς πολλά βάσανα, γεμίζει πρόωρες ρυτίδες

η Μαίρη (θα) γνώρισε πολλά βάσανα

η Μαίρη γέμισε πρόωρες ρυτίδες

Πρόκειται για μια νέα, δική του, αλήθεια, που έλειπε από τη γνώση του· και μπορεί πια (υπό αίρεση) να εγκατασταθεί εκεί.

Με το «παραστατικό, σκεπτόμενο» υποκείμενο που είναι πάντα έτοιμο να «δει σαν» (το περίφημο 'seeing as' του Wittgenstein) θα σας απασχολήσω. Γιατί πιστεύω κι εγώ ότι «βλέποντας σαν» προωθούμε την επιστήμη και γενικότερα τον πολιτισμό μας.

Ο λόγος δια τη χρυσή τομή (Μοντελοποίηση: Νέα τέχνη στην φαρέτρα)

Θωμάς Βουγιουκλής
Καθηγητής Μαθηματικών ΔΠΘ, Πρόεδρος ΔΠΤΕ

Τα Μαθηματικά προσφέρουν στις άλλες επιστήμες, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και ανθρωπιστικών, 'πρότυπα' τα οποία δίνουν αξιοπιστία και βεβαιότητα στα προβλήματα και τις λύσεις τους. Η προσέγγιση των πολύπλοκων, συνήθως, προβλημάτων γίνεται με 'προσεγγίσεις' είτε στην διατύπωση του προβλήματος είτε στη λύση του. Η αυξημένη βεβαιότητα ενός μαθηματικού μοντέλου οδηγεί, πολλές φορές, σε αποφθέγματα-ρητά του τύπου «να βρεθεί η χρυσή τομή». Στην πορεία χάνεται η ουσία και μένει το απόφθεγμα. Όσο μεγάλο ερευνητικό-μαθηματικό άλμα είναι να περάσει κανείς από την ουσία του προβλήματος στο ρητό, άλλο τόσο είναι και το αντίστροφο. Μπορούμε να επαναφέρουμε την αξία της 'Χρυσής Τομής'; του 'τετραγωνισμού του κύκλου';

Η μοντελοποίηση είναι μια διαδικασία η οποία στις μέρες μας έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και αποτελεί έναν νέο κλάδο ο οποίος εμπλέκει σχεδόν όλες τις επιστήμες και όλους τους κλάδους των μαθηματικών. Απαιτείται ευρύτατη και εις βάθος γνώση των διαφόρων επιστημών και συνεργασία διαφόρων επιστημόνων, αυτό δηλαδή που αποκαλούμε διεπιστημονικότητα. Η πολυπλοκότητα του θέματος αλλά και τα εντυπωσιακά-κατανοητά, συνήθως, μοντέλα-πρότυπα, ανάγουν το θέμα στο επίπεδο της 'τέχνης'.

Ακούμε για μοντέλα γραμμικά, μη γραμμικά μέχρι και χαοτικά. Πλειονότητα και ασαφή (fuzzy). Πώς να εξηγήσεις μια 'τέχνη'; Βρισκόμαστε σε μια 'αναγκαία' ουτοπία ή μια 'απλή' πρόκληση όπως τα προβλήματα των θεωρητικών μαθηματικών; Μέχρι και αξιολόγηση 'αλόγων' ζητούν από τα μαθηματικά!

Τί να σας πω;

Δικαιολόγηση-εξήγηση του τίτλου: Αν φ είναι η Χρυσή Τομή, ή θεϊκή αναλογία, ή αρχή της ωραιότητας, ή άκρος και μέσος λόγος τότε ισχύει $\varphi(\varphi-1)=1$, επομένως $1/\varphi=\varphi-1$, άρα αν θέλεις να βρεις τον λόγο μιας ποσότητας δια την Χρυσή Τομή είναι το ίδιο σαν να την πολλαπλασιάζεις επί $1/\varphi$ που είναι το ίδιο να την πολλαπλασιάζεις επί $\varphi-1$. Επειδή λοιπόν $\varphi=1,618\dots$ άρα αν έχεις ένα ευθύγραμμο τμήμα που έχει μήκος A και θέλεις να το διαιρέσεις με τη χρυσή τομή, αντί να κάνεις τη διαίρεση με $1,618\dots$ μπορείς να το πολλαπλασιάσεις επί $\varphi-1=0,618\dots$ Παράδειγμα: αν το ΑΕΠ μιας χώρας είναι A και θέλεις να βρεις μέχρι πόσο πρέπει να είναι το χρέος ώστε να είναι 'βιώσιμο' αρκεί να πολλαπλασιάσεις επί $0,618\dots$, δηλαδή σε ποσοστά αν το χρέος είναι πάνω από το $61,8\%$ του ΑΕΠ τότε δεν μπορεί να εξοφληθεί με τίποτα!

Εντάξει πλάκα κάνω! Όπως και εσείς βαφτίζετε το 'αποβιώσιμο', 'βιώσιμο'!

Ἑλληνικές, ἐκκλησιαστικές καὶ νεωτερικές ὀρθολογικές καταβολές τῆς Θεολογίας: Ἀριστοτέλης, Γρηγόριος Παλαμᾶς, Imm. Kant

Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης
Θεολόγος-Νομικός, Δρ. Θεολογίας
konigeorg@gmail.com

Ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας θεολογία καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ὀρθόδοξη ἐκδοχὴ τῆς ἐξακολουθεῖ μόλις καὶ μετὰ βίας νὰ ἀποκτᾷ καθολικὴ ἀναγνώριση, πόσω μᾶλλον τὸ σεβασμὸ μεταξὺ τῶν καλούμενων θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, ἐντὸς ἑνὸς ἑλληνικοῦ καταρχὴν ἀκαδημαϊκοῦ χάρτη, μὲ διεθνεῖς ὡστόσο προοπτικές. Τόσο τὸ ἀντικείμενο ὅσο καὶ ἡ μεθοδολογία τῆς παραμένουν σὲ κάποιον βαθμὸ ἀσαφῆ, ἔστω καὶ ἂν ὁ Ἕλληνας λόγος ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν πατερικὴ ἢ συνοδικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας κληροδοτοῦν μὲν, χωρὶς τελικὴ πρόσληψη δέ, συγκεκριμένα ὀρθολογικὰ πρότυπα. Ἡ προσφυγὴ τῆς ἰδίας στοῦ καθαρὰ ἱστοριοφιλολογικὸ καὶ νομικὸ μοντέλο, ὡς μίας θρησκευολογίας μὲ ἔμφαση ἔστω στὴν ἐκκλησιαστικὴ πίστη καὶ ζωὴ, συμφωνεῖ ὄχι μόνον πρὸς τὸ σύγχρονο οὐδετερόθρησκο πολιτισμικὸ πλαίσιο ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἴδια τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση κατὰ τὸ σχῆμα *φιλολογικὴ ἀκρίβεια (philological accuracy) – δογματικὴ ὀρθότητα (dogmatic correctness)*.

Ὁ Διαφωτισμὸς ὡς μήτρα καὶ τῆς μετανεωτερικῆς καὶ τῆς μεταμετανεωτερικῆς διανόησης ἀπορρίπτει τὴν ὅποια ἐννοούμενη ὄντολογικὴ ἀρχὴ *αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν*, ἔπειτα ἀπὸ τὴν *καντιανὴ* γνωσιολογικὴ διάσπαση μεταξὺ τῆς *διάνοιας (Verstand)*, δηλαδὴ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης πού ἀναγνωρίζει μόνον τὰ *φαινόμενα*, καὶ τοῦ *λόγου (Vernunft)*, δηλαδὴ τῆς μεταφυσικῆς πού θὰ καταλάμβανε καὶ τὰ *νοούμενα*. Λέξεις ὅπως *φιλοσοφία, θεολογία, πίστη, ὄντολογία, μεταφυσικὴ*, κυρίως δὲ *θεός*, ἀποκτοῦν ἄλλο νοηματικὸ περιεχόμενο, χάνοντας ἐξολοκλήρου τὴν ἑλληνικὴ μεταεπιστημονικὴ τους ἀξία. Πλέον, τείνουμε νὰ μὴν ὀμιλοῦμε κἂν γιὰ θεολογία, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ φιλοσοφία τῆς θρησκείας ἐν εἴδει μοναδικοῦ πραγματικοῦ γεγονότος (*fictum*). Αὐτὸ ἰσχύει, παρόλο πού γιὰ ἐκκλησιαστικούς πατέρες ὅπως τὸ Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ ἡ θεολογία ἀναπτύσσει ἀποδεικτικὴ μεθοδολογία *βεβαίων καταλήψεων*, μέσα ἀπὸ τὴν *ἐπαγωγὴν ἢ τὴν ἀπαγωγὴν*, σὲ βαθμὸ πού προσομοιάζει στὴν ἐπιστῆμη φερ' εἰπεῖν τῶν μαθηματικῶν. Ὁ ὀρθὸς λόγος ἐξάλλου, ὡς ἀσφαλὲς ἐγγύγου ἀληθείας, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιον κανενός. Τὸ ζήτημα εἶναι τί ἐννοεῖ κανεὶς μέσα ἀπὸ τὴ λέξη *θεός*, πού γιὰ τὸν Παλαμᾶ ὡς (*ἄκτιστη*) *ἐνέργεια ἢ (ἄκτιστον) φῶς* ἀποδεικνύεται *αἰσθητῶς καὶ λογικῶς* ὄχι μόνον κατὰ τὸ *ὅτι ἐστίν*, τὸ ὁποῖο οὐδεὶς τῶν ἑλλήνων φιλοσόφων ἀμφισβητεῖ, ἀλλὰ κατὰ τὸ *τί ἐστίν* (ὡς *μοναδικὴ καὶ συνάμα τριαδικὴ φύσις*), ἂν καὶ μιὰ τέτοια θέση ἔχει ἤδη τεθεῖ *ὑπὲρ ἀπόδειξιν*, μέσα εἰδικὰ ἀπὸ τὴ μεταφυσικὴ τοῦ Ἀριστοτέλη.

Επικούρεια Φιλοσοφία και Σύγχρονη Επιστήμη

Χρήστος Γιαπιτζάκης

1. Α' Νευρολογική Κλινική, Τμήμα Ιατρικής, ΕΚΠΑ

2. Φίλοι Επικούρειας Φιλοσοφίας "Κήπος Αθηνών"

cyarjakis_ua_gr@yahoo.gr

Ο ανυπόστατος και τεχνητός διαχωρισμός των Επιστημών σε Θετικές ("Φυσικές") και Ανθρωπιστικές ("του Πνεύματος") προτάθηκε από τον Βίλχελμ Ντίλταϊ (Wilhelm Dilthey, 1833-1911) επειδή ο Γερμανός φιλόσοφος πίστευε ότι οι πρώτες ασχολούνται εμπειρικά με την "εξήγηση" της Φύσης ενώ οι δεύτερες ασχολούνται περιγραφικά με την "κατανόηση" του υποκειμενικού βιώματος. Η προσέγγιση του Ντίλταϊ ήταν η ρομαντική ερμηνευτική φιλοσοφία, που είχε τις ρίζες της στον ιδεαλιστικό δυϊσμό του Πλάτωνα. Η συνέπεια αυτού του τεχνητού διαχωρισμού των Επιστημών έως σήμερα είναι η παραγωγή θετικών επιστημόνων χωρίς φιλοσοφική καλλιέργεια και θεωρητικών ειδικών χωρίς επιστημονική παιδεία. Η σύγχρονη προσέγγιση της Πειραματικής Φιλοσοφίας επιχειρεί να γεφυρώσει αυτό το διανοητικό χάσμα με τον εμπειρικό έλεγχο των φιλοσοφικών απόψεων, όπως γίνεται και με οποιαδήποτε άλλη επιστημονική θεωρία. Μια αρχαία φιλοσοφία που έχει επιβεβαιωθεί σημείο προς σημείο από την σύγχρονη Επιστήμη, όπως παρατήρησε ο Φρίντριχ Νίτσε (Friedrich Nietzsche, 1844-1900, "Ανθρώπινο, πολύ ανθρώπινο" § 68), είναι η Επικούρεια φιλοσοφία.

Ο φιλόσοφος Επίκουρος ο Αθηναίος (341-270 π.Χ.) δημιούργησε τον Κανόνα, μια εμπειρική μεθοδολογία ελέγχου κάθε άποψης, η οποία βασιζόταν σε συγκεκριμένα κριτήρια αλήθειας: τις αισθήσεις για την αντικειμενική παρατήρηση της Φύσης, τα συναισθήματα ηδονής-πόνου για την αντίληψη του καλού και του κακού για την ανθρώπινη φύση, τις λεκτικές έννοιες που προέρχονται από μια ή περισσότερες αισθητικές εμπειρίες. Με τον Κανόνα, την παρατήρηση και την αναλογική σκέψη, ο Επίκουρος κατάφερε να γεφυρώσει την πραγματικότητα των ατόμων και του κενού (την Δημοκρίτεια Φυσική) με την πραγματικότητα του αισθητού κόσμου (την Αριστοτελική Βιολογία), δημιουργώντας την γέφυρα των σύνθετων σωμάτων (των μορίων) με νέες λειτουργίες και νέες ιδιότητες, και θεμελιώνοντας ταυτόχρονα τις βασικές έννοιες της Χημείας. Μια σειρά απόψεων του φιλοσόφου επιβεβαιώθηκαν από την σύγχρονη επιστήμη, όπως είναι το ατομικό βάρος και η σταθερή ταχύτητα των ατόμων στο διαστημικό κενό, η διατήρηση της συνολικής ποσότητας ύλης, η αέναη γένεση, ύπαρξη και καταστροφή αμέτρητων κόσμων στο σύμπαν, η εξέλιξη των έμβιων όντων με φυσική επιλογή, η κληρονομικότητα των βιολογικών χαρακτηριστικών, η πλειότιμη λογική, το τυχαίο και το συστηματικό σφάλμα, ενώ η ύπαρξη του τυχαίου στην Φύση (αρχή κβαντικής απροσδιοριστίας) επιτρέπει την ύπαρξη της ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου.

Ο Επίκουρος ήταν ο πρώτος ανθρωπιστής φιλόσοφος καθώς δίδαξε άνδρες και γυναίκες όλων των κοινωνικών τάξεων. Επιπλέον, ο Αθηναίος φιλόσοφος υπήρξε ο πρώτος διαφωτιστής αφού αντιλήφθηκε ότι η απελευθέρωση των ανθρώπων από τους ανυπόστατους φόβους και η ανάδειξη της ψυχολογικής μεθόδου για την ευτυχία τους μέσω της αρετής, της φιλίας και της συμφωνημένης δικαιοσύνης είναι εφικτές μόνο με την αντικειμενική παρατήρηση και την επιστημονική γνώση της Φύσης. Με την χρήση του Κανόνα, ο Επίκουρος οικοδόμησε μια εξαιρετικά συνεκτική φιλοσοφία χωρίς εννοιολογικές αντιφάσεις, η οποία αναβίωσε τον 17ο αιώνα από τον Γάλλο φυσικό φιλόσοφο και καθολικό ιερέα Πιερ Γκασσαντί (Pierre Gassendi, 1592-1655). Η αναβίωση αυτή οδήγησε στον Διαφωτισμό (Ιστορία Ελληνικού Έθνους, ΙΑ' σελ. 329, Εκδοτική Αθηνών) και αποτέλεσε την βάση

της σύγχρονης Πειραματικής Επιστήμης, του κοινωνικού συμβολαίου, της υπαρξιακής ψυχοθεραπείας με στόχο την ευτυχία, και του σύγχρονου κοσμικού Ανθρωπισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δαφέρομος Μ. Το ιστορικό γίνεσθαι της Ψυχολογίας: Από τις μυθολογικές αντιλήψεις περί της ψυχής ως τη μετατροπή της Ψυχολογίας σε ανεξάρτητη επιστήμη. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2010, (Οι “δύο Ψυχολογίες” του Dilthey) σελ. 402-403.

Yarujakis C. Ethical teachings of Epicurus based on human nature in the light of Biological Psychology. 23rd World Congress of Philosophy, Athens, August 4-10, 2013. http://www.epicuros.gr/arthra/23_filo.pdf

Γιαπιτζάκης Χ. Πιερ Γκασσαντί, ο αναβιωτής της Επικούρειας φιλοσοφίας. Τρίτο Πανελλήνιο Συμπόσιο Επικούρειας Φιλοσοφίας (Πρακτικά), Εκδόσεις Φίλων Επικούρειας Φιλοσοφίας “Κήπος”, Αθήνα, 2013.

Γιαπιτζάκης Χ. Επικουρείων Δόξαι: Η τέχνη της ευδαιμονίας. Γ' έκδοση, Εκδόσεις Παπασωτηρίου, Αθήνα, 2015.

Φιλοσοφία και λογοτεχνία ή λογοτεχνία και φιλοσοφία; Ο Deleuze κι ο Ricœur ενώπιον της γνώσης

Μαρίνα Γρηγοροπούλου
Δρ. Φιλολογίας
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
margrigoropoulou@hotmail.com

Στην εισήγηση αυτή διερευνούμε τη σχέση φιλοσοφίας και λογοτεχνίας μέσα από τη συνανάγνωση των σημαντικότερων Γάλλων φιλοσόφων Gilles Deleuze και Paul Ricœur και με το βλέμμα στραμμένο στην ενότητα της γνώσης.

Ο Deleuze, διάσημος για τις μελέτες του στην ιστορία της φιλοσοφίας, αναπτύσσει μια μεταφυσική και μια φιλοσοφία της τέχνης με έμφαση στη λογοτεχνία εντρυφώντας στην έννοια του νοήματος· γύρω από τις έννοιες του νοήματος, της υποκειμενικότητας και της αποκαλυπτικής λειτουργίας της μυθιστορίας στρέφεται ο Ricœur, φημισμένος για τη σύνδεση φαινομενολογίας και ερμηνευτικής σε διαρκή διάλογο με τις ανθρωπιστικές επιστήμες, τη χριστιανική θρησκεία και την τέχνη του λόγου. Η αναζήτηση του νοήματος στο πεδίο της λογοτεχνίας, λοιπόν, ως κατεξοχήν γέφυρα μεταξύ τους, αποτελεί κεντρικό άξονα της παρούσας εισήγησης, ενώ τα μνημειώδη φιλοσοφικά έργα *Proust et les signes* (Ο Προυστ και τα σημεία) του Deleuze και *Temps et récit* (Χρόνος και αφήγηση) του Ricœur συγκροτούν το βασικό *corpus* της έρευνας μας, με παράλληλες αναφορές στους λογοτεχνικούς κόσμους των Kafka, Beckett, Melville, Woolf και Mann. Προσεγγίζοντας τον Deleuze, διαπιστώνουμε ότι αυτός ο «φιλόσοφος-δημιουργός» εκκινεί από την άποψη που θέλει την τέχνη ανίκανη για αλήθεια και χρησιμοποιεί τη λογοτεχνική απεικόνιση ως έρεισμα και μέσο για τη γέννηση και την εκφορά της δικής του φιλοσοφικής σκέψης. Σκοπεύουμε να δείξουμε, λοιπόν, ότι ο Deleuze αναζητά την κοσμοθεωρία (του συγγραφέα) που πιστεύει πως προϋπάρχει της γραφής και που το λογοτεχνικό έργο δεν μπορεί να αναδείξει με τα αμιγώς οικεία του μέσα· επίκεντρο της ανάλυσής του είναι πάντα η έννοια της αλήθειας, δηλαδή ο στοχασμός του πηγάζει από μια «φιλοσοφία της αλήθειας». Προσεγγίζοντας τον Ricœur, διαπιστώνουμε ότι τούτος ο στοχαστής της αφηγηματικής μυθιστορίας, στοχεύοντας σε μια φιλοσοφία του χρόνου, εκφράζει την αδυναμία της φιλοσοφίας να δημιουργήσει αλήθειες, αλλά και τη δύναμή της να τις αναγνωρίσει στη λογοτεχνία που αντανακλά την τέχνη ως μόνη ικανή για αλήθεια. Έτσι, επιθυμούμε να δείξουμε ότι ο Ricœur θεωρεί πως το λογοτεχνικό έργο κρύβει στην αφηγηματική του μορφολογία μια πραγματική κοσμοθεωρία· επίκεντρο της ανάλυσης του φιλοσόφου είναι αδιάκοπα η πράξη της γραφής, δηλαδή η σκέψη του απορρέει από μια «πραγματοκρατία». Συνεπώς, η σχέση λογοτεχνίας και φιλοσοφίας καθίσταται αντικείμενο στοχασμού στον Ricœur με όρους ενύπαρξης, προκρίνοντας τη λογοτεχνία, ενώ στον Deleuze με όρους υπερβατικότητας, προκρίνοντας τη φιλοσοφία.

Αυτή η θεωρητική απόκλιση, ωστόσο, δεν συνιστά τίποτε άλλο παρά διαφορετική πλευρά κύλισης του ίδιου τροχού, εκείνου της γνώσης, εφόσον η τελευταία, ως γνωριμία με τη φύση και την ουσία των πραγμάτων, στο βάθος βρίσκεται ανάμεσα στην εμπράγματη και στην υπερβατική πλευρά του είναι της. Συμπερασματικά, λοιπόν, αν η θεώρηση του Deleuze παραπέμπει στην υπερβατική πτυχή της γνώσης, η θεώρηση του Ricœur παραπέμπει στην εμπράγματη πτυχή της. Γιατί η γνώση είναι μία.

Η συμβολή του ενωσιακού δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών

Γιάννης Εριφυλλίδης
Δικηγόρος-Πιανίστας
Υπ. Δρ. Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ
jerifil@hotmail.com

Με αφετηρία το 1991, έτος έκδοσης της Οδηγίας 91/250/ΕΟΚ για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, έχουν εκδοθεί από τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά δέκα Οδηγίες που αφορούν στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των πνευματικών δικαιωμάτων. Η τελευταία από αυτές τις Οδηγίες εκδόθηκε το 2012 και αφορά στις επιτρεπόμενες χρήσεις των λεγόμενων «ορφανών» έργων, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη επεξεργάζεται προτάσεις για νέες Οδηγίες σε σχέση με τη συλλογική διαχείριση, την ιδιωτική αναπαραγωγή και άλλους τομείς του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων. Οι ρυθμίσεις των ως άνω δέκα Οδηγιών έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο (με διαδοχικές τροποποιήσεις του νόμου 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα).

Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντική είναι και η συμβολή του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο με αποφάσεις του έχει ερμηνεύσει και αποσαφηνίσει το νόημα διατάξεων των ως άνω Οδηγιών, γεγονός το οποίο έχει μεγάλη σημασία για την ομοιόμορφη εφαρμογή τους σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων έχει συμβάλει σημαντικά στην ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 2121/1993 οι οποίες έχουν ενσωματώσει τις ρυθμίσεις των ως άνω Οδηγιών στην ελληνική έννομη τάξη.

Με την παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρηθεί μια αποτίμηση της συμβολής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών. Θα παρουσιαστεί συνοπτικά το πλέγμα των ρυθμίσεων οι οποίες συνθέτουν το ενωσιακό/κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων, καθώς και ορισμένες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ελληνικών δικαστηρίων οι οποίες έχουν ιδιαίτερη σημασία για την προστασία των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών.

Κεντρική θέση στην ανακοίνωση θα έχει το ζήτημα αν η βελτίωση του επιπέδου προστασίας είχε ως αποτέλεσμα και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών (με την έννοια της ευδαιμονίας ως αποτελέσματος της εξασφάλισης όχι μόνο της οικονομικής εκμετάλλευσης των έργων ή των ερμηνειών και εκτελέσεων τους αντίστοιχα, αλλά και της αναγνώρισης και περιφρούρησης των ηθικών τους δικαιωμάτων η οποία συμβάλλει αποφασιστικά στην ψυχολογική ελευθερία των δημιουργών και των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών και στην απρόσκοπτη παραγωγή νέων έργων ή ερμηνειών και εκτελέσεων), αλλά και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του κοινωνικού συνόλου (μέσα από τη στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων των δημιουργών και ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών για την προστασία των δικαιωμάτων τους ως προϋπόθεση παραγωγής νέων έργων και ερμηνειών ή εκτελέσεων και του κοινωνικού συνόλου για ελεύθερη πρόσβαση σε έργα και ερμηνείες ή εκτελέσεις των οποίων έχει λήξει η διάρκεια προστασίας και οι οποίες έχουν εισέλθει στο δημόσιο τομέα).

Κοινωνική Ανθρωπολογία: επαναπροσδιορίζοντας την ετερότητα και την πολιτισμική ταυτότητα

Κάλφα Μαρία

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

marw.k.011@gmail.com

Ο στόχος της εν λόγω εισήγησης συνίσταται στην γνωριμία με το χαρακτήρα της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, καθώς και την σχέση που έχει με την ετερότητα και την πολιτισμική ταυτότητα. Η Κοινωνική Ανθρωπολογία αποτελεί κλάδο την κοινωνικών επιστημών, είναι μία συγκριτική επιστήμη και αποσκοπεί στην διερεύνηση των διαφορετικών μορφών της ανθρώπινης εμπειρίας και δράσης. Το αντικείμενο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στηρίζεται στην μελέτη της διαφορετικότητας και της πολιτισμικής ετερότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η εν λόγω επιστήμη, προσπαθεί να αποδομήσει προκαταλήψεις που σχετίζονται με διάφορες πλευρές της ανθρώπινης ύπαρξης όπως το φύλο, η φυλή, η εθνικότητα, η σεξουαλικότητα κ.λπ. Η πρόκληση για αυτή την επιστήμη έγκειται στον επαναπροσδιορισμό 'φυσικών' και 'αυτονόητων' σκέψεων, στάσεων και αντιλήψεων που έχουν οι περισσότεροι άνθρωποι σε σχέση με διάφορες συνιστώσες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών σχέσεων. Η Ανθρωπολογία επιδιώκει να επαναπροσδιορίσει την ετερότητα με όρους διαφορετικότητας και όχι με όρους μειονεξίας. Το διαφορετικό πρέπει να προσεγγίζεται ως κάτι μη-οικείο, αλλά ταυτόχρονα σημαντικό και αξιόλογο. Η πηγή συναισθημάτων ξеноφοβίας, σοβινισμού και σεξισμού σχετίζονται άμεσα με τις αντιλήψεις που έχουμε διαμορφώσει για κάτι άγνωστο και διαφορετικό. Η αλλαγή στάσης απέναντι σε κάτι διαφορετικό προϋποθέτει τον σεβασμό απέναντι στο 'Άλλο'. Η συμβολή της Ανθρωπολογίας έγκειται στην αναδιαμόρφωση της ετερότητας ως διαφορετικότητας και όχι ως κατωτερότητας. Η μετάβαση αυτή δεν είναι εύκολο να συντελεστεί, ειδικά όταν κάποιες επικρατούσες αντιλήψεις και απόψεις όσο αναφορά το διαφορετικό, είναι παρωχημένες, απόλυτες και αποτέλεσμα ημιμάθειας. Η ετερότητα των 'άλλων' είναι συχνά χαμένη πίσω από βαριά πέπλα προκαταλήψεων και υποστασιοποιήσεων (Παπαταξιάρχης, 2006:12). Η αναφορά στο 'άλλο' δεν γίνεται με όρους ταυτοποίησης, αλλά με όρους διαφοροποίησης, ειδικότερα μέσα από την ρητορική υπερβολή της ετερότητας, η οποία νοείται με όρους δυαδικής αντίστιξης ως το λογικά αντίθετο της ταυτότητας. Ως ανεστραμμένο είδωλο της ταυτότητας, η ετερότητα περιέχει αξιολογικά γνωρίσματα που καθιστούν τον 'άλλον' υποδεέστερο.

Η μετανάστευση συνιστά, ειδικά το τρέχον διάστημα ένα καίριο ζήτημα. Σύμφωνα με τον Foucault, ο λόγος είναι δύναμη, καθώς η γλώσσα που χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για ένα θέμα κατασκευάζει το θέμα. Η γνώση εμπεριέχει σχέσεις εξουσίας, συνεπώς δεν υπάρχει αντικειμενική αλήθεια. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, π.χ. έχουν την δύναμη είτε να διαβάλλουν είτε να εγκωμιάζουν τα τρέχοντα γεγονότα, στην προκειμένη, πολλές φορές με δριμύτατα φαύλα και κακόβουλα σχόλια, να διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα όσο αναφορά την αντιμετώπιση τους απέναντι στο 'Άλλο' και ευρύτερα στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Ο 'Λόγος' των Μ.Μ.Ε. αποτελεί ένα επίσημο 'Λόγο', ο οποίος διαμορφώνει σε σημαντικό βαθμό απόψεις και προκαταλήψεις που σχετίζονται με το θέμα της ετερότητας. Στα πλαίσια της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, ο λόγος νοείται όχι μόνο ως γλώσσα αλλά και ως χρήση της γλώσσας, ως μορφή κοινωνικής δράσης. Ο λόγος των Μ.Μ.Ε. όχι μόνο είναι διαμορφωμένος μέσα από την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά συμβάλει και στην διαμόρφωση της. Τα συναισθήματα που δημιουργούν τα Μέσα, όσο αναφορά την

διαφορετικότητα, σχετίζονται άμεσα με την ετεροκατεύθυνση, τον αποπροσανατολισμό των πολιτών και την παραποίηση της αλήθειας. Ωστόσο, η επικρατούσα ιδεολογία είναι υποκειμενική και εμπορευματοποιημένη.

Ο βασικός στόχος αυτής της παρουσίασης συνοψίζεται στην εκ νέου προσέγγιση που παρουσιάζει η Ανθρωπολογία όσο αναφορά το 'Άλλο', το διαφορετικό, το μη—οικείο ή το (φαινομενικά)παράλογο μέσα από πολιτικές αναγνώρισης και ένταξης, κι όχι μέσα από πολιτικές αποκλεισμού και περιθωριοποίησης.

Σχέση φιλοσοφίας και επιστήμης κατά την ελληνιστική εποχή

Ελένη Α. Καραμπατζάκη

Τ. Αναπλ. Καθηγήτρια Παν/μίου Ιωαννίνων

ekaraba700@yahoo.gr

Μέχρι πρόσφατα ήταν κυρίαρχη η άποψη ότι η πρώτη επιστημονική επανάσταση έλαβε χώρα στη Δύση από την Αναγέννηση και εξής με κύριο χαρακτηριστικό την πλήρη, αν και σταδιακή βέβαια, αποδέσμευση των επί μέρους επιστημών από τον φιλοσοφικό κορμό. Είναι λιγότερο γνωστό, ωστόσο, ότι η πρώτη, αν και περιορισμένη λόγω των πειραματικών ιδιαίτερα αδυναμιών, προσπάθεια διαχωρισμού φιλοσοφίας ως *mater scientiarum* και επιστημών(ιδίως της αστρονομίας, των μαθηματικών, ακόμη και της μετεωρολογίας και χωρίς τυμπανοκρουσίες και της ιατρικής-ο ιατροφιλόσοφος Γαληνός έζησε τον 2ο μ.Χ. αιώνα- και κατά ορισμένους μελετητές η πρώτη επιστημονική επανάσταση κατά τη διάρκεια της ελληνιστικής και της πρώιμης ελληνορωμαϊκής εποχής.

Σκοπός της ανακοίνωσής μου είναι η συνοπτική παρουσίαση της πρόσληψης αυτής της σχέσης από φιλόσοφους-επιστήμονες, όπως ο Μέσος Στωικός του 1ου π. Χ. αι. Ποσειδώνιος ο Απαμέας ή Ρόδιος και επιστημόνων, όπως ο Αρχιμήδης, ο Ίππαρχος και ιδιαίτερα ο Αρίσταρχος ο Σάμιος. Με τις επιστήμες μέσα στον κλοιό του αριστοτελικού θεωρητισμού, η πρώτη, χωροταξική μπορούμε να πούμε, απελευθέρωση των επιστημών έγινε με την καθιέρωση της πτολεμαϊκής Αλεξάνδρειας και του Μουσείου της ως λίκνου θεραπείας των επιστημών σε αντιδιαστολή προς την φιλοσοφικοκρατούμενη Αθήνα. Έτσι δεν είναι περίεργο ότι φιλόσοφοι-επιστήμονες, όπως ο Ποσειδώνιος, υπέτασσαν την υποθετική μεθοδο φυσικών επιστημών, όπως η αστρονομία και η γεωγραφία, στις μεθοδολογικές, θεωρητικές αρχές της φιλοσοφίας με το επιχείρημα ότι οι επιστήμες παρατηρούν, μετρούν και τελικά περιγράφουν, ενώ η φιλοσοφία παρέχει τις αρχές της αιτιοκρατικής ερμηνείας. Αντίθετα επιστήμονες, όπως ο Αρίσταρχος, ο Ίππαρχος, ο Σέλευκος ο Βαβυλώνιος επεχείρησαν κάτω από το βάρος των εμπειρικών παρατηρήσεων ανεπιτυχώς από ιστορική άποψη να "σώσουν τα φαινόμενα" με τη διατύπωση υποθέσεων, όπως ο ηλιοκεντρισμός και η κίνηση της γης περί τον άξονά της, οι οποίες επαληθεύθηκαν αιώνες αργότερα. Πάντως είναι γεγονός ότι λόγω του ανεκτικού ελληνιστικού συγκρητισμού και της απομάκρυνσης της θρησκείας από τη λογική ερμηνεία του κόσμου, η φιλοσοφία και οι επιστήμες συμπορεύτηκαν για αρκετό διάστημα χωρίς ιδεολογικές και κοινωνικές ακρότητες- το τέλος της Υπατίας ανήκει στην αρχή άλλης εποχής-, έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί απρόσκοπτα η μεγάλη επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος της ελληνιστικής και ελληνορωμαϊκής εποχής.

Θεολογία και Φυσική στη στωική φιλοσοφία: φυσικοποίηση του Θεού ή θεοποίηση της Φύσης

Χριστίνα Ι. Κούρφαλη
Φιλόλογος, Δρ. Φιλοσοφίας
christikou@gmail.com

Η Φυσική των Στωικών αποτελεί διερεύνηση του είναι και του γίνεσθαι των πραγμάτων· είναι λόγος περί Φύσεως. Ως Φύση οι Στωικοί αντιλαμβάνονταν το σύνολο της ύπαρξης συμπεριλαμβανομένης της θείας υπάρξεως, με αποτέλεσμα η Φύση στη στωική φιλοσοφία να θεοποιείται ή ο Θεός να φυσικοποιείται, και οι φυσικοί νόμοι να συμπίπτουν με τους θεϊκούς. Και επειδή, σύμφωνα πάντα με τους Στωικούς, η αρετή, η βάση της ευδαιμονίας, είναι επιστήμη, στον άνθρωπο προβάλλει το **καθήκον** να αναζητήσει και να γνωρίσει τους κανόνες λειτουργίας της Φύσης και να ασκηθεί να ζήσει σύμφωνα μ' αυτούς, απαλλασσόμενος ταυτοχρόνως από προκαταλήψεις που είχε ενστερνισθεί στο παρελθόν. Πώς δημιουργήθηκε ο **κόσμος** και ποια η δομή του; Ποια η σχέση του κοσμικού **πνεύματος** με την ανθρώπινη **ψυχή**; Ο άνθρωπος που γνωρίζει Φυσική δίνει στην αυτογνωσία ένα ευρύτερο περιεχόμενο και διευρύνει την οπτική γωνία με την οποία βλέπει τον εαυτό του και τον κόσμο. Η γνώση συντελεί στην κατάκτηση της ευδαιμονίας μέσω της αποδοχής του ισχύοντος νόμου, της **εμπαρμένης**, που δεν είναι άλλη από τη θεία **πρόνοια**. Εντέλει, για τη στωική φιλοσοφία δεν νοείται διαφορά μεταξύ θεολογικής και επιστημονικής αναζήτησης, γιατί "**Κόσμος τε γάρ εἷς ἐξ ἀπάντων καὶ θεὸς εἷς δι' ἀπάντων καὶ οὐσία μία καὶ νόμος εἷς, λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν ζώων, καὶ ἀλήθεια μία, εἶγε καὶ τελειότης μία τῶν ὁμογενῶν καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.**" Μάρκος Αυρήλιος (7.9.1.3-6)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- von Arnim H. F. A., *Stoicorum Veterum Fragmenta* (τόμ. 1ος, Zeno et Zenonis discipuli, 1905¹, τόμ. 2ος, *Chrysippi Fragmenta Logica et Physica*, 1903¹, τόμ. 3ος, *Chrysippi Fragmenta Moralia, Fragmenta Successorum Chrysippi*, 1903¹, τόμ. 4ος, *Quo Iudices Continentur*, εκδ. M. Adler, 1924¹), K. G. Saur, München / Leipzig 2004.
- Long A. A. & D. N. Sedley, *Les philosophes hellénistiques*, τόμ. 2ος, Les Stoiciens, γαλλ. μτφ. J. Brunschwig et P. Pellegrin, GF Flammarion, Paris 2001.
- Cicero, Marcus Tullius, *De natura deorum, with an English translation* by H. Rackham, H. (Harris), 1868-1944.
- Annas E. Julia, *Hellenistic Philosophy of Mind*, University of California Press, Berkeley - Los Angeles - London 1994.
- Bobzien S., «Chrysippus' Theory of Causes», στο Ierodiakonou (επιμ.) *Topics in stoic philosophy*, Clarendon Press, Oxford, 1999.σ. 196-242.
- Brennan T., «Stoic Moral Psychology», στο Inwood (επιμ.) *The Cambridge Companion to the Stoics*, Cambridge University Press, New York, 2003, σ. 257-294.
- Brennan T., *The stoic life*, Clarendon Press, Oxford 2005.
- Δαράκη Μ., *Μια Θρησκευτικότητα χωρίς Θεό, Ο άνθρωπος και η φύση, στους Στωικούς της Αθήνας*, Σύνασμα, Αθήνα 2001.
- Dragona-Monachou M., «Providence and Fate in Stoicism and Prae-Neoplatonism, Calcidius as an authority on Cleanthes' theodicy (SVF 2,933)», *Φιλοσοφία*, 3, 1973, σ. 262-306.
- Dragona-Monachou M., *The Stoic Arguments for the Existence and the Providence of the Gods*, Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1976.
- Ηλίας Καραβάς- Σπύρος Στάλιας, *Σκοτάδι πάνω από την πόλη: η γνώση απέναντι στην πίστη*, CreateSpace, Απρίλιος 2009.
- Frede D., «Stoic Determinism», στο Inwood (επιμ.) *The Cambridge Companion to the Stoics*, Cambridge University Press, New York, 2003, σ. 179-205.
- Gourinat J.-B., *Οι Στωικοί για την ψυχή*, μτφ. Κ. Ν. Πετρόπουλος, Ινστιτούτο του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1999.
- Long A. A. (επιμ.) *Problems in Stoicism*, The Athlone Press, London, 1971.
- White M. J., «Stoic Natural Philosophy», στο Inwood (επιμ.) *The Cambridge Companion to the Stoics*, Cambridge University Press, New York, 2003, σ. 124-152.
- Sellars J., *The Art of Living*, Ashgate, Aldershot, 2004.

Project: New Light with Old Ideas. Από το «νυν» του Αριστοτέλη στη Θεωρία της Σχετικότητας του Einstein και στον χρονότοπο του Bakhtin

Κουσλόγλου Μανόλης
Φυσικός, MSc., 3^ο Γυμνάσιο Καβάλας
kusmangr@gmail.com

Γερακίνη Αλεξάνδρα
Φιλολόγος, 3^ο Γυμνάσιο Καβάλας
alexgger@gmail.com

Το έτος 2015 έχει θεσπιστεί από την UNESCO, ως Διεθνές Έτος Φωτός. Στο πλαίσιο αυτό, το 3^ο Γυμνάσιο Καβάλας συμμετέχει στο project «New Light with Old Ideas», σε συνεργασία με τα σχολεία Max-Planck Gymnasium (Berlin- Germany), Liceo Scientifico D. Carlo La Mura (Angri-Italy), Hudson High School (Massachussets-USA), Gymnasium Beekvliet (Netherlands), (Literar)gymnasium Bern-Kirchenfeld (Switzerland), IES Pedra da Auga and IES Luis Seoane (Spain).

Ο στόχος της δράσης είναι να πραγματοποιηθεί μια συλλογική διεθνής έκθεση, που θα βοηθήσει στην κατανόηση της Θεωρίας της Σχετικότητας και των επιπτώσεών της στο φως.

Κάθε χώρα συνεισφέρει εκθέτοντας τα βασικά στοιχεία της φιλοσοφίας, των ιδεών ή των πειραμάτων κάποιας σημαντικής προσωπικότητας που συνδέεται με τη χώρα αυτή και η οποία συνέβαλε στην ανάπτυξη ή απόδειξη της Θεωρίας της Σχετικότητας. Έτσι παρουσιάζονται οι ιδέες των Αριστοτέλη, Minkowski, Galileo, Michelson, Lorentz και Einstein. Η συνεισφορά μας στο παραπάνω project αφορά σε δύο τομείς:

A. Στην κατανόηση της απαρχής και θεμελίωσης των αριστοτελικών ιδεών γύρω από το χωροχρόνο και την κίνηση. Οι αρχές του χώρου, του χρόνου, της κίνησης και της στιγμής, του «νυν», θεμελιώθηκαν για πρώτη φορά από τους αρχαίους Έλληνες φιλόσοφους, όπως τον Αριστοτέλη, ο οποίος προσδιόρισε τον χώρο ως τον τόπο διεξαγωγής των πάντων και τον χρόνο ως μέτρο της αλλαγής. Επίσης ανέπτυξε την αρχή της κίνησης ως αλλαγή της θέσης παράλληλα με την αλλαγή του χρόνου και μία πολύ βασική αρχή, αυτή της στιγμής, του «νυν», το οποίο οριοθετεί το παρελθόν και το μέλλον. Να υπογραμμίσουμε βέβαια ότι η κίνηση κατά τον Αριστοτέλη έχει μια πολύ ευρύτερη σημασία από αυτή που χρησιμοποιούμε σήμερα. Πέραν της μετατόπισης, κίνηση σημαίνει αλλαγή ουσίας (γένεσις και φθορά) ή μεγέθους (αύξεις και φθίσις) ή ποιότητας (αλλοιώσις). Η οπτική γωνία με την οποία ειδώθηκαν οι παραπάνω έννοιες προσομοιάζει με αυτήν της μη-κλασικής φυσικής και της Θεωρίας της Σχετικότητας. Έτσι για τον Αριστοτέλη το κινούμενο ον έχει προτεραιότητα και ύστερα, λόγω αυτού, υπάρχει ο χώρος και ο χρόνος. Ο χώρος δεν είναι ένα κουτί, που εμπεριέχει τα σώματα, αλλά υπάρχει ως διάσταση της κίνησής τους. Κατά όμοιο τρόπο ο χρόνος δεν υπερβαίνει και δεν εμπεριέχει τα σώματα, αλλά συνυπάρχει με τα όντα, αρκεί αυτά να κινούνται.

B. Στην έννοια του χρονότοπου, την οποία εισήγαγε στον χώρο των κοινωνικών επιστημών και συγκεκριμένα της λογοτεχνίας ο Ρώσος θεωρητικός Mikhail Bakhtin την δεκαετία του 1930. Ο Bakhtin αναγνωρίζει ότι δανείζεται την έννοια του χωροχρόνου από τον Einstein και τη θεωρία της σχετικότητας, αλλά δεν την αξιοποιεί με την ίδια ακριβώς σημασία. Η θεωρία της λογοτεχνίας την χρησιμοποιεί σχεδόν μεταφορικά και ο Bakhtin ορίζει τον χρονότοπο ως την ουσιαστική αλληλεξάρτηση των χρονικών και χωρικών σχέσεων που εκφράζονται καλλιτεχνικά στη λογοτεχνία. Όπως ο μαθηματικός χωροχρόνος, έτσι και ο λογοτεχνικός χρονότοπος είναι μία νοητική κατηγορία στην οποία συνδέονται αναπόσπαστα ο χώρος και ο χρόνος. Και ενώ για άλλους θεωρητικούς της λογοτεχνίας ο χώρος και ο χρόνος είναι αναγκαίοι στην ανάγνωση της λογοτεχνίας αλλά μάλλον

συμπωματικοί, για το μπαχτινικό έργο ο χρονότοπος, ο οποίος προσδιορίζεται και από κοινωνικούς παράγοντες, είναι ουσιαστικά το οργανωτικό στοιχείο όλης της δομής του κειμένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γραμματικάκης Γ. (2006). *Η αυτοβιογραφία του φωτός*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Γιανναράς Χ. (1981). *Σχεδιάσμα Εισαγωγής στη Φιλοσοφία*, τευχ. Β, Αθήνα
- Αριστοτέλης, *ΦΥΣΙΚΑ*, Βιβλία Γ' και Δ' (2008). Αθήνα, Εκδόσεις Ζήτρος.
- Bakhtin M. (2014). *Δοκίμια ποιητικής* (μτφρ Γιώργος Πίνακούλας), Κρήτη, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.
- Bakhtin M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays by M.M.* , translated by Caryl Emerson & Michael Holquist, University of Texas Press.
- Holquist M. (2014). *Διαλογικότητα Ο Μπαχτίν και ο κόσμος του* (μτφρ Ιωάννα Σταματάκη), Αθήνα, Gutenberg.
- Lorino P. (2010). The Bakhtinian theory of chronotope (spatial-temporal frame) applied to the organizing process, *Second International Symposium on Process Organization Studies – General Track*. Ανακτήθηκε στις 10/03/2015 από <http://www.alba.edu.gr/sites/pros/Papers/PROS-022.pdf>
- Πίνακούλας Γ. (2011). Η έννοια του μπαχτινικού χρονότοπου. Από τον μεγάλο στον μικρό χρονότοπο, *Πρακτικά 6^{ης} συνάντησης εργασίας μεταπτυχιακών φοιτητών του τμήματος Φιλολογίας*, Εθνικό και Καποδοστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 10/03/2015 από <https://www.academia.edu/10958026/>
- Πίνακούλας Γ. (2013). Αναπαριστών, αναπαριστώμενος και δημιουργικός χρονότοπος στην μπαχτινική θεωρία, *Πρακτικά 7^{ου} συνεδρίου μεταπτυχιακών φοιτητών και υποψηφίων διδασκόντων του τμήματος Φιλολογίας*, Εθνικό και Καποδοστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 10/03/2015 από <https://www.academia.edu/10958079/>
- Μπετσάκος Βασίλειος (2008). Η αριστοτελική ερμηνεία του χρόνου. Απόλυτος ή σχετικός χρόνος. Συνέδριο ΠΕΦ 2008. Ανακτήθηκε στις 10/3/2015 από τη διεύθυνση <https://www.academia.edu/>
- Ursula Coope (2005). *Time for Aristotle*, Oxford University Press.
- Bostock D. (2006). *Space, Time, Matter, and Form Essays on Aristotle's Physics*, Oxford Aristotle Studies Series.
- Protevi J. (1994). *Time and Exteriority, Aristotle, Heidegger, Derrida*, Associated University Presses.
- Roark T. (2011). *Aristotle on Time, A Study of the Physics*, Cambridge University Press.
- Bolotin D. (1998). *The Aristotles Physics*, State Univeristy of New York press, Albany.
- Internet Encyclopedia of Philosophy, Time. Ανακτήθηκε στις 10/3/2015 από τη διεύθυνση: <http://www.iep.utm.edu/time/>
- Encyclopedia Britannica, Physics and Metaphysics. Ανακτήθηκε στις 10/3/2015 από τη διεύθυνση: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/34560/Aristotle/33172/Physics-and-metaphysics>
- Encyclopedia Britannica, The continuum. Ανακτήθηκε στις 10/3/2015 από τη διεύθυνση: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/34560/Aristotle/33174/The-continuum>

Εκτίμηση της επίδραση των ατομικών διαφορών στην κατανόηση της χημικής αλλαγής από μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων της Καβάλας

Κυπραίος Νικόλαος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης, Δρ Χημείας ΔΠΘ
nkipraios@gmail.com

Ένας μεγάλος αριθμός ερευνών εδώ και δεκαετίες, έχει αναζητήσει τα αίτια των δυσκολιών που παρουσιάζει η κατανόηση του φαινομένου της χημικής αλλαγής από τους μαθητές. Οι δυσκολίες αυτές πηγάζουν τόσο από τη φύση του ίδιου του αντικειμένου (Ozmen & Ayas, 2003, Parageorgiou, Grammatikopoulou & Johnson, 2010), όσο και από τις ατομικές διαφορές των μαθητών (Tsitsipis, Parageorgiou & Stamonvlasis, 2010), είτε αυτές ερμηνεύονται με τη μορφή ορισμένων ψυχομετρικών μεταβλητών, είτε αφορούν σε κάποια άλλα χαρακτηριστικά όπως η τάξη, η ηλικία ή ακόμη και η κατεύθυνση που ακολουθεί ο μαθητής. Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκαν κάποιες γνωσιακές (ανεξάρτητες) μεταβλητές, όπως η τυπική συλλογιστική, η εξάρτηση/ανεξαρτησία από το πεδίο, η συγκλίνουσα σκέψη και η αποκλίνουσα σκέψη. Το δείγμα αποτέλεσαν μαθητές (N=374) Β' Γυμνασίου, Α' Λυκείου και Γ' Λυκείου Θετικής και Τεχνολογικής κατεύθυνσης από την πόλη της Καβάλας. Όλοι οι μαθητές συμπλήρωσαν τα ίδια ψυχομετρικά τεστ και ένα ειδικά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο για την κατανόηση της χημικής αλλαγής (εξαρτημένη μεταβλητή).

Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τη διδασκαλία, θα πρέπει να εμφανίζεται βελτίωση στην επίδοση των μαθητών πάνω στην κατανόηση της χημικής αλλαγής όσο βαδίζουμε προς μεγαλύτερες τάξεις (και κατ' επέκταση μεγαλώνει η ηλικία). Στο πλαίσιο αυτό, έγινε ανάλυση που εστίασε στην επίδραση της ομάδας, ως μία επιπρόσθετη, ανεξάρτητη μεταβλητή.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ως ένα αρκετά σημαντικό εύρημα ότι δεν επιβεβαιώθηκαν διαφορές στην κατανόηση των μαθητών πάνω στη χημική αλλαγή μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, όπως αυτές απεικονίζονται μέσω των ηλικιών και των σχολικών τάξεων, με εξαίρεση τη διαφοροποίηση των κατευθύνσεων στη Γ' Λυκείου (Kypraios, Parageorgiou, Stamonvlasis, 2014). Το γεγονός αυτό δεν ήταν αναμενόμενο με βάση τα μέχρι τώρα βιβλιογραφικά δεδομένα (Stavridou & Solomonidou, 1998, Solsona et al., 2003). Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει βελτίωση μεταξύ των διαφορετικών ομάδων στην επίδοση, με εξαίρεση την περίπτωση της θετικής κατεύθυνσης της Γ' Λυκείου. Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι και τα τρία χαρακτηριστικά των ομάδων (κατεύθυνση, τάξη, αλλά κυρίως η ηλικία) έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επίδοση των γνωστικών μεταβλητών, αλλά δεν είχαν αντίστοιχη επίδραση στην εξαρτημένη μεταβλητή. Οι ηλικιακές ομάδες αντιπροσωπεύονται από τα διαφορετικά επίπεδα τάξεων και κατά συνέπεια, αποτελούν έμμεση εκτίμηση για την επάρκεια της διδασκαλίας και του προγράμματος σπουδών. Προκύπτει λοιπόν ένα ζήτημα αναφορικά με τη διδασκαλία και το πρόγραμμα σπουδών που υιοθετείται.

Χρήσιμα συμπεράσματα προκύπτουν και από τα αποτελέσματα που έδειξε το ερωτηματολόγιο της χημικής αλλαγής. Ελάχιστοι μαθητές εμφάνισαν μια ολοκληρωμένη και συγκροτημένη νοητική αναπαράσταση της χημικής αλλαγής. Ήταν εμφανής η απουσία ενεργειακών αντιλήψεων αλλά και η ελάχιστη χρήση του όρου ενέργεια. Οι μαθητές ακόμη και όταν έκαναν χρήση κάποιων επιστημονικών ορολογιών, αυτή γινόταν με μηχανιστικό τρόπο. Ιδιαίτερα οι μαθητές που φοιτούν στο Λύκειο, μαθαίνουν μόνο ότι θεωρείται θέμα εξετάσεων: «διαβάζεται μόνο ότι αξιολογείται».

Οι συνέπειες αφορούν όχι μόνο στους καθηγητές φυσικών επιστημών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και των υπολοίπων βαθμίδων. Παράλληλα, αποτελούν απαραίτητη πληροφορία

και για όλους εκείνους που εμπλέκονται στον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών και εκπαιδευτικών βιβλίων. Το γεγονός ότι, παρόλο που εμφανίζεται βελτίωση στις επιδόσεις των μαθητών όσο μεγαλώνουν πάνω στους γνωστικούς παράγοντες, δεν υπήρχε ανάλογη βελτίωση και στον τρόπο που κατανοούν το φαινόμενο της χημικής αλλαγής εγείρει το ερώτημα: μήπως το θέμα της κατανόησης της χημικής αλλαγής δεν είναι τόσο αναπτυξιακό, αλλά κατά βάση, εκπαιδευτικό;

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Kypraios, N., Papageorgiou, G., & Stamovlasis, D. (2014). The role of some individual differences in understanding chemical changes: A study in secondary education. *International Journal of Environmental and Science Education*, 9(4), 413-427.
- Ozmen H. & Ayas A. (2003), Students' difficulties in understanding of the conservation of matter in open and closed system chemical reactions, *Chemistry Education: Research and Practice*, 4(3), 279-290.
- Papageorgiou G., Grammaticopoulou M. & Johnson P.M. (2010), Should we teach primary pupils about chemical change?, *International Journal of Science Education*, 32(12), 1647-1664.
- Solsona, N., Pla, J., Izquierdo, M. & De Jong, O. (2003), Exploring the development of students' conceptual profiles of chemical change. *International Journal of Science Education*, 25(1), 3-12.
- Stavridou, H. & Solomonidou, C. (1998), Conceptual reorganization and the construction of chemical reaction concept during secondary education. *International Journal of Science Education*, 20(2), 205-221.
- Tsitsipis, G., Stamovlasis, D., & Papageorgiou, G. (2010). The effect of three cognitive variables on students' understanding of the particulate nature of matter and its changes of state. *International Journal of Science Education*, 32(8), 987-1016.

Σύνδρομο Άσπεργκερ: Αυτισμός ή ξεχωριστή διαταραχή

Μαρία Μαρτζούκου
Δρ. Γλωσσολογίας
New York College
martzoukoumaria@yahoo.gr

Το 1943 ο ψυχίατρος Leo Kanner κατέγραψε τα ιδιαίτερα κοινά χαρακτηριστικά 11 παιδιών και χρησιμοποίησε τον όρο "αυτισμός" προκειμένου να περιγράψει τη συγκεκριμένη διαταραχή. Η εργασία του ήταν αξιοσημείωτα αναλυτική και ακριβής, παρόλα αυτά, το μικρό δείγμα ατόμων τον οδήγησε σε κάποιες λανθασμένες γενικεύσεις, όπως για παράδειγμα στην ανάπτυξη της θεωρίας του ότι τα παιδιά με αυτισμό προέρχονται από υψηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.

Περίπου ένα χρόνο αργότερα (1944), ο Αυστριακός παιδίατρος Hans Asperger, αγνοώντας την έρευνα του Kanner (1943), δημοσίευσε τη διδακτορική διατριβή του, στην οποία περιέγραφε την περίπτωση 5 αγοριών ηλικίας 6 με 11 ετών. Σύμφωνα με την περιγραφή του τα αγόρια αυτά είχαν κανονική ή ανώτερη ευφυΐα και καθένα τους έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για συγκεκριμένα φαινόμενα ή αντικείμενα (π.χ. για τη χημεία, την αστρονομία, τα τρένα ή τα καράβια). Επιπλέον, έδειχναν να μην κατανοούν τις κοινωνικές συμβάσεις και να αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας, όπως και τα 11 παιδιά που είχε περιγράψει έναν χρόνο νωρίτερα ο ψυχίατρος Kanner. Η διατριβή αυτή περιορίστηκε σε γερμανόφωνους επιστημονικούς κύκλους, έως το 1981 οπότε και μεταφράστηκε στα Αγγλικά από την ψυχίατρο Lorna Wing και με αυτόν τον τρόπο έγινε γνωστή στο ευρύ κοινό. Η Lorna Wing ήταν επίσης αυτή η οποία έδωσε στην περιγραφόμενη διαταραχή την ονομασία σύνδρομο Άσπεργκερ (Asperger syndrome).

Αν και η έρευνα του Asperger αρχικά δεν έτυχε μεγάλης αναγνώρισης, ήδη από τη δεκαετία του 1960 άρχισε μια μεγάλη συζήτηση για το εάν οι δύο επιστήμονες (Asperger και Kanner) περιέγραψαν διαφορετικές διαβαθμίσεις της ίδιας διαταραχής ή δύο διαφορετικές διαταραχές. Η δημόσια αυτή συζήτηση συνεχίστηκε με σημαντικούς υπερασπιστές και των δύο απόψεων και κορυφώθηκε το 1980, χρονιά κατά την οποία η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία αποφάσισε να μην εντάξει στο Διαγνωστικό της Εγχειρίδιο (DSM-III) το Σύνδρομο Άσπεργκερ ως ξεχωριστή διαταραχή. Οι έρευνες, οι συζητήσεις και οι αντιδράσεις όμως δε σταμάτησαν εκεί. Έτσι τη δεκαετία του 1990, τόσο ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO-1992), όσο και η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία (APA-1994) ενέταξαν στα εγχειρίδιά τους (ICD-10 και DSM-IV αντίστοιχα) το σύνδρομο Άσπεργκερ ως ξεχωριστή διαταραχή κάτω από τον γενικότερο όρο "Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές", ο οποίος περιλαμβάνει επίσης τον αυτισμό, όπως περιγράφηκε από τον Kanner, το σύνδρομο Rett καθώς και άλλες διαταραχές.

Πρόσφατα, τον Μάιο του 2013, η Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία δημοσιοποίησε το νέο της εγχειρίδιο (DSM-5), στο οποίο δεν υφίσταται πια ο όρος "σύνδρομο Άσπεργκερ", ενώ τα χαρακτηριστικά της διαταραχής εντάσσονται στο "Φάσμα του Αυτισμού" δηλώνοντας απλώς μια πιο ήπια μορφή αυτισμού. Η διαμάχη για το εάν το σύνδρομο Άσπεργκερ πρέπει να υπάρχει ως ξεχωριστή διαταραχή συνεχίζεται ακόμα και σήμερα, με πολλές έρευνες, οι οποίες μελετούν τόσο τα χαρακτηριστικά των ατόμων με τη/τις συγκεκριμένη/-ες διαταραχή/-ές, όσο και το αν θα πρέπει να υπάρχουν για αυτά συγκεκριμένα προγράμματα και προνόμια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 3η έκδοση. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4η έκδοση. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 5η έκδοση. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Aspeger, H. (1944). Die autistischen Psychopathen im Kindesalter. *Archiv fur Psychiatrie und Nervenkrankheiten* 117: 76-136. Μτφρ. U. Frith στο U. Frith (1991a) *Autism and Asperger Syndrome*, 37-92. Cambridge University Press.
- Kanner, L. (1943). Autistic Disturbances of Affective Contact. *Nervous Child* 2: 217- 250.
- World Health Organization. (1993). *International Classification of Diseases*. 10η έκδοση. Geneva: World Health Organization.

Νέα βήματα στη διδακτική της δεύτερης/ξένης γλώσσας: η εκπαιδευτική προσέγγιση "Πλαίσιο Στηρίγματος" από τη "Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης"

Αννα-Μαρία Μηλιάδου
English Language Teaching, TEFL
New York College
annamiliad@hotmail.gr

Το "Πλαίσιο Στηρίγματος" (Scaffolding=σκαλωσιά) είναι μία εκπαιδευτική προσέγγιση-μέθοδος που οφείλει την προέλευση της στη "Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης" ή ZEA ("Zone of Proximal Development" ή ZPD) του Σοβιετικού ψυχολόγου Λεβ Βιγκότσκι (1896-1934). Η "Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης" είναι αυτά που ο μαθητής μπορεί να επιτύχει – μάθει μόνος του και αυτά που μπορεί να επιτύχει – μάθει με τη βοήθεια του δασκάλου του. Ο όρος "Πλαίσιο Στηρίγματος" αναπτύχθηκε από τον γνωστικό ψυχολόγο Jerome Bruner στα τέλη της δεκαετίας του 1950, και είναι μία μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με την οποία ο καθηγητής-δάσκαλος παρέχει στους μαθητές βοήθεια και στήριξη την οποία αποσύρει σταδιακά μέχρι οι μαθητές να είναι εντελώς ανεξάρτητοι, όπως ακριβώς γίνεται και με τις σκαλωσιές που στηρίζουν ένα κτίριο. Όταν το κτίριο είναι έτοιμο οι σκαλωσιές αποσύρονται.

Υπάρχουν τρία βασικά χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν προϋπόθεση για να πετύχει αυτή η διδακτική-εκπαιδευτική προσέγγιση και να φτάσουμε στο ποθητό στόχο ο οποίος δεν είναι άλλος από την κατάκτηση της γνώσης. Το πρώτο χαρακτηριστικό, είναι η επικοινωνία μεταξύ του μαθητή και του δασκάλου, η οποία πρέπει να έχει τη μορφή συνεργασίας έτσι ώστε να είναι επιτυχής. Το δεύτερο χαρακτηριστικό, είναι ότι οι γνώσεις του μαθητή θα πρέπει να είναι μέσα στα όρια της Ζώνης Επικείμενης Ανάπτυξης, και για να πετύχει αυτό, ο δάσκαλος θα πρέπει να γνωρίζει πολύ καλά το γνωστικό επίπεδο του μαθητή και να τον καθοδηγεί σε ένα επίπεδο μεγαλύτερο από αυτού του γνωστικού του επιπέδου. Το τρίτο χαρακτηριστικό του "Πλαισίου Στηρίγματος" είναι η στήριξη-σκαλωσιά (scaffolding) και η καθοδήγηση που παρέχει ο δάσκαλος στον μαθητή όπου τον βοηθάει να εσωτερικεύσει την γνώση έτσι ώστε να καταλήξει να μαθαίνει ανεξάρτητα χωρίς τη βοήθεια του δασκάλου.

Ο ρόλος του δασκάλου καθίσταται αρκετά απαιτητικός, θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός με τις ασκήσεις που θα επιλέξει να δώσει στον μαθητή αφού θα πρέπει να έχουν ως στόχο τον ποθητό γνωστικό προορισμό που έχει τεθεί εξαρχής. Επίσης, θα πρέπει οι ασκήσεις-δραστηριότητες να κρατάνε το ενδιαφέρον του μαθητή αμείωτο έτσι ώστε να ενδιαφέρεται να τις φέρει εις πέρας. Ακόμη, ο δάσκαλος θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος για τα λάθη που πιθανόν να κάνει ο μαθητής, έτσι ώστε να είναι προετοιμασμένος και για τη καθοδήγηση που θα παρέχει και να αποφύγει τυχόν παρεκκλίνοσες, από τον τελικό στόχο, "κατευθυντήριες γραμμές" και όλα αυτά χωρίς να προκληθεί στον μαθητή πληροφοριακή συμφόρηση. Ωστόσο, θα πρέπει να υπάρχει προετοιμασία από το μέρος του δασκάλου σε περίπτωση που ο μαθητής φαίνεται ανήμπορος και απογοητευμένος από την δυσκολία επίλυσης της άσκησης ή υπάρχει απώλεια ενδιαφέροντος από μέρος του έτσι ώστε να τον ενθαρρύνει και να τον εμπνεύσει να συνεχίσει. Αυτά είναι μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά του "Πλαισίου Στηρίγματος", αλλά υπάρχει ακόμα μία πληθώρα παραμέτρων, είδη ασκήσεων και εμπνεύσεως που θα πρέπει να σημειωθούν, διότι είναι μια εκπαιδευτική προσέγγιση που θυμίζει ένα καλοσχεδιασμένο παιχνίδι πολύπλοκης στρατηγικής με "έπαθλο" τη γνώση και βασικό νικητή τον ίδιο τον μαθητή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Beed, P., Hawkins, M., & Roller, C. (1991). Moving learners towards independence: the power of scaffolded instruction.
- Wood, D., & Wood, H. (1996). Vygotsky, tutoring and learning.
- Palincsar, A. S. (1986). The role of dialogue in providing scaffolded instruction.
- Wood, D., Bruner, J., & Ross, G. (1978). The role of tutoring in problem solving.
- Rosenshine, B., & Meister, C. (1992). The use of scaffolds for teaching higher-level cognitive strategies.
- Κουλαϊδής, Β. Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη κριτικής - δημιουργικής σκέψης.

Διαβαίνοντας από το μύθο στην επιστήμη. Η συμβολή της Ιπποκρατικής Σχολής στη θεμελίωση της τεκμηριωμένης Ιατρικής

Μαρία Μυρωνίδου-Τζουβελέκη και Παναγιώτης Τζιτζής
Α' Εργαστήριο Φαρμακολογίας, Σχολή Επιστημών Υγείας ΑΠΘ, Τμήμα Ιατρικής
mmyronid@auth.gr

Η ακμή της Ιατρικής στον αρχαίο κόσμο συμπίπτει με το χρυσό αιώνα του Περικλή. Το γεγονός αυτό δεν είναι τυχαίο. Παράλληλα με την ευημερία και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, η φιλοσοφική σκέψη από τα μέσα του 5ου αιώνα τοποθέτησε στο κέντρο του ενδιαφέροντος τον άνθρωπο και προσπάθησε να ερμηνεύσει τα φυσικά και κοινωνικά φαινόμενα με βάση τη λογική (ορθολογισμός). Οι Ίωνες φιλόσοφοι στα τέλη των αρχαϊκών χρόνων, ο Σωκράτης, οι σοφιστές στα κλασικά και ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης τον 4ο αι. π. Χ. επιζητούσαν με τις φιλοσοφικές θεωρήσεις τους, πρακτικές εφαρμογές που θα βελτιώναν τον άνθρωπο και τη ζωή του. Ο ορθολογισμός της φιλοσοφικής σκέψης συνετέλεσε στην ανάπτυξη της επιστήμης με βάση την παρατήρηση και τον πειραματισμό αλλά και στη συστηματοποίηση των γνώσεων για τη φύση και τον άνθρωπο. Συγχρόνως, η ποιητική τέχνη κυρίως με το έργο των τριών μεγάλων τραγικών (Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης) εξέλιξε το λόγο ως όργανο έκφρασης υψηλών διανοημάτων. Ευημερία, ποιότητα ζωής, δυνατότητα ελεύθερης σκέψης και έκφρασης, όλα αυτά ερμηνεύουν την ανάδειξη της μεγάλης μορφής του Ιπποκράτη τα χρόνια αυτά και της Σχολής του μετέπειτα. Ο Ιπποκράτης, γνήσιο τέκνο της εποχής του, ερμήνευσε τις ασθένειες με βάση τον ορθό λόγο. Μελέτησε το ανθρώπινο σώμα με βάση την οξυδερκή παρατήρηση. Συγκέντρωσε και αξιολόγησε το σύνολο των γνώσεων του παρελθόντος και ξεπέρασε την ιερατική και εμπειρική ιατρική. Η διεξοδική διαγνωστική του μέθοδος, η επέκταση της ιατρικής φροντίδας στο περιβάλλον του ασθενούς, η αυτοψία του χώρου, η καταγραφή των κλιματολογικών συνθηκών, η μελέτη του πολιτεύματος, η ολιστική αντιμετώπιση του πάσχοντος, τον κατατάσσουν πρώτο μεταξύ των ομοίων του και δικαίως τον αναδεικνύουν σε Πατέρα της Ιατρικής. Πέραν της ερευνητικής του οξύνουιας ο Ιπποκράτης διακρίνεται στο πεδίο της διάδοσης των επιστημονικών του συντεταγμένων με τρόπο και μέθοδο βασισμένη στην τεκμηρίωση. Συγκεντρώνει γύρω του αξιόλογους μαθητές και διαδόχους οι οποίοι ενστερνίζονται τις απόψεις του και ακολουθούν τις αρχές του δασκάλου τους στον τρόπο άσκησης της Ιατρικής. Έμπρακτη απόδειξη του παραπάνω γεγονότος αποτελεί η Ιπποκρατική Συλλογή (Corpus Hippocraticus), που σώζεται ως τις μέρες μας σχεδόν στο σύνολό της. Αυτό το κορυφαίο και συλλογικό πόνημα της Ιπποκρατικής Σχολής σταχυολογεί το σύνολο της τεκμηριωμένης ιατρικής έρευνας και εμπειρίας της εποχής εκείνης και καθίσταται ένα από τα πρώτα, αν όχι το πρώτο, παγκοσμίως επιστημονικό ιατρικό σύγγραμμα.

Πόλη – Σχεδιασμός - Τοπίο: Η «επιστημική» και επιστημολογική ανατροπή

Κωνσταντίνος Μωραΐτης
Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός
Καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ. Πολυτεχνείου
mor@arsisarc.gr

Αν η χαμένη ενότητα της γνώσης απαιτούσε προσδιορισμό τόπου, προκειμένου να αναιρεθεί, αυτός θα αφορούσε το αστικό πεδίο μάλλον. Τον καταγωγικό δη- λαδή τόπο της πυκνής κοινωνικής συμμετοχής, την κοιτίδα του πολιτικού και επιστημονικού λόγου, την τροφό της ακαδημαϊκής δραστηριότητας. Από τα προ- ηγούμενα χαρακτηριστικά όπως μόλις παρουσιάστηκαν, από την προηγούμενη υποθετική ενότητα, απουσιάζει εντούτοις η φυσική συνεισφορά, συχνά υποβαθ- μισμένη στις περιοχές των μεγάλων αστικών συγκεντρώσεων. Η διαπίστωση αυτής ακριβώς της απουσίας, η απαίτηση της υπέρβασής της, διατυπωμένη ως συνολικό πολιτισμικό, πολιτιστικό και πολιτικό πρόταγμα στενά συσχετισμένο με τον σύγχρονο επιστημονικό προβληματισμό, βρίσκεται, θα ισχυριστούμε με την εισήγησή μας, στη βάση μιας ριζικής ανατροπής. Ανατροπής που συντελείται τις τελευταίες δεκαετίες επηρεάζοντας καθοριστικά τις περιοχές των τεχνο- λογικών επιστημών και μετατρέποντας ριζικά τις επιστημονικές εκείνες πρακτικές ιδιαίτερα οι οποίες αναφέρονται στον σχεδιασμό του χώρου· στην κτηριακή αρχιτεκτονική, στον αστικό πολεοδομικό σχεδιασμό, στον σχεδιασμό των υπο- δομών και βέβαια στην αρχιτεκτονική του τοπίου.

Σε όλες τις προηγούμενες περιοχές ενδιαφέροντος, το κύριο προβαλλόμε- νο πρότυπο, το πρότυπο της πρωτοποριακής επιστημονικής και εκφραστικής σύγχρονης προσέγγισης παύει πλέον να είναι αυτό του ανθρωπογενούς αντικει- μένου, του κτηρίου-αντικειμένου για παράδειγμα. Στη θέση του προωθούνται υποδείγματα φυσικών μορφωμάτων που υποχρεώνουν διαρκώς και συχνότερα τις δομικές οργανώσεις να μιμηθούν τους σχηματισμούς της επιφάνειας του ε- δάφους, να παραλάβουν στο κελυφός τους τη φύτευση, να παράγουν κατά κυρι- ολεξία «πράσινα» κτήρια ενώ, σε ευρύτερη κλίμακα, αποφασίζουν να αρνηθούν την αστική κεντρικότητα, ευνοώντας την εισβολή στον αστικό χώρο «πράσινων υποδομών». Πρόκειται τελικά για μια συνολική μεταστροφή στην αντίληψη της κατοίκησης και στη θεώρηση των αστικών οργανώσεων η οποία καθορίζει τόσο το πεδίο των επιστημονικών προσεγγίσεων όσο και το ευρύτερο εκείνο πεδίο των κοινωνικών διαθέσεων, των ασαφών τάσεων εποχής και των πάσης φύσης ιδεο- λογημάτων από το οποία η συγκροτημένη γνώση κάθε φορά αναδύεται. Είναι αυτός ακριβώς ο χαρακτήρας ο οποίος μας αναγκάζει να παραθέσουμε, στον τίτλο της εισήγησής μας, πλάι στην επιστημολογική ανατροπή την «επιστημική» διάθεση αντίρρησης, αποδίδοντας σε αυτόν τον δεύτερο όρο την ασάφεια της πολιτισμικής στάσης που ο Michel Foucault του εκχωρεί, υποδεικνύοντας ένα ευ- ρύτερο πνεύμα εποχής από το οποίο η συγκροτημένη γνώση σε κάθε ιστορική περίοδο εκφύεται.

Αν εντούτοις επιχειρήσουμε να επεξηγήσουμε το συνολικότερο αυτό πο- λιτισμικό και πολιτιστικό μόρφωμα με σαφέστερους επιστημονικούς όρους, θα έπρεπε μάλλον να επισημάνουμε, στο πλευρό μια διαρκώς διογκούμενης περι- βαλλοντικής ευαισθητοποίησης, το ενδιαφέρον επιστημονικών προσεγγίσεων όπως αυτές των τοπολογικών μαθηματικών, της θεωρίας των καταστροφών ή της υπολογιστικής μηχανικής. Σε όλες αυτές τις επιστημονικές περιοχές η πλ η- σιέστερη εποπτική προσέγγιση παραπέμπει στην αναφορά πεδίων σε συνθήκες μεταβολής. Στην αναφορά δηλαδή σε μεταβαλλόμενα μορφώματα τοπιακής τά- ξης που ο σχεδιασμός τους και η δυνατότητα κατασκευαστικής τους εφαρμογής ενισχύεται σημαντικά από την χρήση των ηλεκτρονικών συστημάτων προσο- μοίωσης. Σε αυτό ακριβώς το πεδίο, της ενίσχυσης των φυσικότροπων τοπιακών

μας προτάσεων κατασκευής από την ευφυή ηλεκτρονική τεχνολογία, υπερτερεί η σύγχρονη περίοδος από αυτήν του τέλους του 18ου αιώνα και των αρχών του 19ου. Κατά την παλαιότερη αυτή περίοδο επίσης, η άνοδος του Ρομαντισμού, η αναπτυσσόμενη διάθεση «οικοσοφίας» και το συνακόλουθο τοπιακό ενδιαφέρον, είχαν επιβάλει στις μεγάλες Δυτικές πρωτεύουσες «πράσινα» περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Lynn, G.: *Animate Form*. Princeton: Architectural Press, 2001.

DeLanda, M.: *Philosophy and Simulation. The Emergence of Synthetic Reason*. Chennai: Continuum ed., 2010.

Viljoen, A. και Bohn, K. (επιμ.): *Second Nature Urban Agriculture. Designing Productive Cities*. London: Routledge, 2014.

La Ville fertile: Vers une nature urbaine. Catalogue officiel de l'exposition éponyme présentée du 23 mars au 24 juillet 2011. Paris: Éd. Cité Chaillot, 2011.

Ο κύκλος του νερού-ανακύκλωση, ένα παράδειγμα διεπιστημονικής προσέγγισης διαχείρισης φυσικού πόρου

Δημήτρης Ναλμπάντης
Χημικός Μηχανικός
MSc. Μηχανικών Πετρελαίου
dimitris.nalbantis@gmail.com

Η μελέτη και αξιοποίηση του κύκλου του νερού συνδυάζει επιστημονικά πεδία που προέρχονται από τις φυσικές και τις κοινωνικές επιστήμες. Σκοπός της παρουσίασης είναι οι πολίτες, ως διαχειριστές των υδάτινων πόρων του πλανήτη μας, να εκτεθούν σε βασικές επιστημονικές γνώσεις για το νερό, τις τεχνικές εξοικονόμησης και επαναχρησής του, αλλά και ευρύτερες γνώσεις οικονομικού, τεχνολογικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα έτσι ώστε να δύνανται να διαμορφώνουν άποψη και να συμμετέχουν σε αποφάσεις για την διαχείριση του φυσικού πόρου. Η παρουσίαση θα εστιαστεί στο νερό ως το φυσικό πόρο με ζωτική αξία, οικολογική σημασία, οικονομική σπουδαιότητα και πολιτισμική παρουσία στο διάβα της ανθρώπινης εξέλιξης, αλλά και ως πρόβλημα πολυσύνθετο, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό. Τα επιστημονικά πεδία στα οποία θα γίνει αναφορά είναι η χημεία (καταστάσεις του νερού, διαλυτότητα, ομοιοπολικός δεσμός, δεσμοί υδρογόνου) η φυσική (πυκνότητα του νερού, νερό και ενέργεια, κύκλος του νερού), η βιολογία (νερό και οργανισμοί), η γεωλογία (νερό και γεωμορφολογία), η γλώσσα (ετυμολογία των λέξεων νερό και ύδωρ, νερό και λογοτεχνία), ιστορία (το νερό παράγοντας ακμής και παρακμής), οικονομία (η διαχείριση των υδάτινων πόρων), οικολογία (ρύπανση και μόλυνση του νερού), αισθητική (το νερό στην τέχνη).

Άνθρωπος – Φυσική – Μεταφυσική Στην αναζήτηση μίας οντολογίας σχέσης

Αργύρης Νικολαΐδης
Καθηγητής Θεωρητικής Φυσικής
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
nicolaid@auth.gr

Αναζητούμε την εν δυνάμει σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο, τις θεωρίες φυσικής που κατασκευάζει για να περιγράψει την φύση, και αυτό που υπάρχει πέραν της φύσης, το υπερβατικό, το θείο. Στρεφόμαστε κατ' αρχήν στην ιστορία, σε τρία κυρίαρχα πρότυπα της Ευρωπαϊκής σκέψης: την αρχαία Ελληνική παράδοση, την μονοθεϊστική παράδοση, την νεωτερική παράδοση. Διαφαίνεται ότι η κάθε μία πρόταση προμοδοτεί ένα από τους πόλους της τριαδικής σχέσης. Η αρχαία Ελληνική πρόταση την φύση, η Μονοθεϊστική Παράδοση το θείο, και η νεωτερική παράδοση τον άνθρωπο.

Αντικρίζοντας τις επιστημονικές θεωρίες ως σημεία, ποια είναι η ερμηνεία των σημείων αυτών, σε ποιο εσώτερο νόημα μας παραπέμπουν;

Η Κλασική Φυσική μας παραπέμπει σ' ένα μηχανιστικό μοντέλο όπου συναντάμε τον απόλυτο χώρο, τον απόλυτο χρόνο, και την κυριαρχία της αιτιότητας. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα το κλασικό αυτό παράδειγμα κατέρρευσε. Η Ειδική Θεωρία Σχετικότητας (ΕΘΣ) και η Γενική Θεωρία Σχετικότητας (ΓΘΣ) του Einstein προσδιόρισαν τον χώρο και τον χρόνο μέσα από τα γεγονότα και την κατανομή της ύλης και της ενέργειας. Η ΓΘΣ μας επέτρεψε επιπλέον να μελετήσουμε την κοσμολογία και να κατανοήσουμε την ιστορία του διαστελλόμενου σύμπαντος. Η ολοκληρωτική ρήξη με το “Καρτεσιανό πρόγραμμα” επέρχεται με την γένεση και ανάπτυξη της Κβαντικής Μηχανικής. Ο εντοπισμός του κβαντικού σωματιδίου χάνεται, το παρατηρούμενο συζεύγνυται με τον παρατηρητή, και η ίδια η δομή της κβαντικής θεωρίας απορρίπτει την Αριστοτελική λογική. Πρόσφατα δείξαμε ότι θεμέλιο της Κβαντικής Μηχανικής είναι η Λογική Σχέσεων του C. S. Peirce. Το αναλυτικό μοντέλο πλήγηκε ακόμα καιρία από το θεώρημα του Gödel. Στο ομώνυμο θεώρημα, που θεωρείται μία από τις πιο λαμπρές σελίδες των μαθηματικών, ο Gödel απέδειξε ότι υπάρχουν “μη αποκρίσιμες” προτάσεις, προτάσεις που δεν μπορούμε να καταχωρήσουμε ως αληθείς η ψευδείς.

Παρατηρούμε την κυριαρχία του γίνεσθαι. Τα πάντα αλλάζουν, τίποτε δεν είναι γραμμένο αλλά γράφεται. Η προσφάτως αποκτηθείσα επιστημονική γνώση μας ωθεί να εγκαταλείψουμε την κλασική οντολογία και να υιοθετήσουμε μία οντολογία σχέσης. Επιπλέον η καινούργια σκέψη συνδιαλέγεται με την παλαιά σοφία και γνώση της Πατερικής παράδοσης (Άγιος Γρηγόριος Νύσσης, Μάξιμος Ομολογητής, Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς).

Συνείδηση και ασυνείδητο ή ποιος αποφασίζει για μας: από τον Φρόιντ στις Νευροεπιστήμες

Μηγάς Νιτσόπουλος
Κλινικός Ψυχολόγος-Συγγραφέας

Οι περισσότεροι φιλόσοφοι δέχονται και ακολουθούν την φαινομενολογική προσέγγιση που θέλει την ενδοσκόπηση (introspection) το μέσο μέσω του οποίου βιώνουμε συνειδητές καταστάσεις και αναλύουμε, δηλαδή 'έχουμε' συνείδηση. Οι νευροεπιστήμονες δέχονται ότι 'Συνείδηση δεν είναι μόνο μια κατάσταση ενδοσκόπησης, αλλά περισσότερο στηρίζεται στην παρατηρούμενη συμπεριφορά'. Συνείδηση είναι το σύνολο των 'υποκειμενικών εμπειριών'. Η συνείδηση αποτελείται από ένα εγκεφαλικό σύστημα που συλλέγει πληροφορίες τις οποίες ενσωματώνει με ένα εντελώς ξεχωριστό τρόπο. Ο Φρόιντ στο συνειδητό ή Εγώ έδινε κυρίαρχο ρόλο και πρωτοκαθεδρία στις αποφάσεις.

Το ασυνείδητο ή Αυτό, που κατά τον Φρόιντ θεωρείτο άλογο, ενστικτώδες και υποκείμενο στους φυσικούς νόμους, από τους νευροεπιστήμονες έχει αναβαπτιστεί ως κυρίαρχος μηχανισμός που προαποφασίζει για μας, όπως το αποδεικνύουν έρευνες και πολλαπλά πειράματα. Όχι μόνο στα όνειρα (Φρόιντ), αλλά και στην καθημερινότητά μας αυτόματα μας παραχωρεί πληροφορίες χρήσιμες. Άρα το ασυνείδητο δεν είναι μόνο πρωτόγονο, σκοτεινό, υποκείμενο στις άλογες ορμές και πάθη.

Στο προσυνειδητό (το τρίτο τμήμα της 'ψυχικής μηχανής' κατά τον Φρόιντ) ανήκει όλο το περιεχόμενο της μακρόχρονης μνήμης, το οποίο δεν το συνειδητοποιούμε, αλλά μπορεί να 'εμφανιστεί' στο συνειδητό στη βάση βιωμάτων, διαθέσεων, αναλύσεων, αντιλήψεων. Εδράζεται στον εγκέφαλο στον Ιππόκαμπο/αμυγδαλή, και μπορεί να ανακληθεί στην μνήμη μέσω θεραπευτικής διαδικασίας (ψυχανάλυση), οπότε επέρχεται η 'κάθαρση' και αντιμετωπίζεται το 'σύνδρομο αμνησίας' που προσφέρει προσωρινή ανακούφιση.

Οι έρευνες των νευροεπιστημόνων έδειξαν ότι στο ασυνείδητο δεν έχει πρόσβαση η ψυχοθεραπεία, μόνο το περιεχόμενο του προσυνειδητού μπορεί να ανακληθεί/αναλυθεί/θεραπευτεί. Στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης δημιουργείται μια ιδιαίτερη κατάσταση, κατά τους νευροεπιστήμονες, γιατί οι κατά συρροή δολοφόνοι, οι βιαστές, οι παιδόφιλοι, τα εξαρτημένα άτομα μπορούν να επικαλεστούν τις 'αθεράπευτες' ασυνείδητες ορμές/τάσεις τους, οπότε θα πρέπει να αντιμετωπιστούν όπως οι επιληπτικοί/σχιζοφρενείς/καταθλιπτικοί, δηλαδή ως 'άρρωστοι' που χρειάζονται βοήθεια και όχι ως κακοποιοί που εγκλείονται στις φυλακές.

Τελικά, η εμβληματική θέση του Φρόιντ, που γέννησε την ψυχανάλυση και τις άλλες ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις, δηλαδή 'όπου υπάρχει ES/ασυνείδητο, πρέπει να γίνει το ΕΓΩ/συνειδητό δεν επαληθεύεται από τα ευρήματα των Νευροεπιστημών. Το ασυνείδητο παραμένει ο κρυφός κυρίαρχος των αποφάσεών μας. Το 'έξυπνο' αποκαλούμενο ασυνείδητο.

Από την παίγνια της καθημερινής ζωής στην πολυπλοκότητα της διεθνούς πολιτικής

Ιωάννης Αθ. Παραβάντης

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Η παρούσα εργασία εξετάζει την πολυπλοκότητα της διεθνούς πολιτικής, με έμφαση σε παγκόσμια περιβαλλοντικά ζητήματα. Εξετάζονται έννοιες της Θεωρίας Παιγνίων (Game Theory) και συνδέονται με την πρακτική των διεθνών σχέσεων (ΔΣ). Τα παιγνιοθεωρητικά πρότυπα που απαντώνται στις ΔΣ συμπεριλαμβάνουν το δίλημμα των φυλακισμένων (prisoners dilemma). Αντίστοιχα, τα παιγνιοθεωρητικά πρότυπα που συναντώνται σε παγκόσμιες περιβαλλοντικές διαπραγματεύσεις περιλαμβάνουν τη σύγκρουση ανάμεσα στις πλούσιες χώρες του Βορρά και τις φτωχές χώρες του Νότου, το ρόλο των ασύλων ρύπανσης (pollution havens) και τη σύγκρουση αφενός μεν των ιδεαλιστών με τους πραγματιστές αφετέρου δε των αισιόδοξων με τους απαισιόδοξους. Η εργασία εισηγείται ότι η πολυπλοκότητα (complexity) της παγκόσμιας πολιτικής, που λαμβάνει χώρα σε ένα ιδιαίτερα διασυνδεδεμένο παγκόσμιο δίκτυο πολιτικών φορέων που είναι οργανωμένοι σε δρώντες (agents) και μετα-δρώντες (meta-agents), είναι επέκταση της Θεωρίας Παιγνίων σε πολλούς παίκτες. Πάντως, η προσέγγιση της επιστήμης της πολυπλοκότητας (complexity science) στις ΔΣ δεν μπορεί να αποτελέσει θεωρία εναλλακτική του ρεαλισμού, αλλά μόνο ένα ερευνητικό εργαλείο που μπορεί να επικουρήσει την καλύτερη κατανόηση και ενδεχομένως την πρόβλεψη των παγκοσμίων εξελίξεων. Η τεχνολογία, οι διασυνδέσεις, η ανατροφοδότηση (feedback) και η ατομική χειραφέτηση (individual empowerment) συζητούνται στο πλαίσιο του πολύπλοκου συστήματος της παγκόσμιας πολιτικής. Επιπλέον, η εξέλιξη (evolution) και η προσαρμογή (adaptation) συσχετίζονται με την έννοια της καταλληλότητας ή φόρμας (fitness) και το πώς αυτή μπορεί να εκτιμηθεί για την περίπτωση των δρώντων της διεθνούς πολιτικής σκηνής. Προτείνεται ότι πολλά συμβάντα της παγκόσμιας πολιτικής αποτελούν αναδυόμενα φαινόμενα (emergent phenomena) του συστήματος της διεθνούς κοινότητας των κρατικών και μη κρατικών δρώντων. Η εργασία επίσης προβαίνει σε επισκόπηση των εννοιών που σχετίζονται με την ανάπτυξη προτύπων βασισμένων σε δρώντες (agent-based modeling ή ABM), που αναμφισβήτητα είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος προσομοίωσης πολύπλοκων συστημάτων. Τέλος, αναθεωρούνται ερευνητικά προβλήματα από τα πεδία των κοινωνικών επιστημών, της πολιτικής επιστήμης, της άμυνας, των διεθνών σχέσεων και του παγκοσμίου περιβάλλοντος, που έχουν αντιμετωπιστεί επιτυχώς με ABM. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι η παγκόσμια πολιτική μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σύνθετο προσαρμοστικό σύστημα (complex adaptive system ή CAS) με τα κράτη να αποτελούν πολύπλοκους προσαρμοστικούς δρώντες (complex adaptive agents) και τους διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, να αποτελούν μετα-δρώντες. Η κατανόηση των κανόνων των ΔΣ μπορεί να είναι ένας σημαντικός τελικός στόχος της ανάλυσης του διεθνούς συστήματος των κρατών ως CAS με παράλληλη χρήση θεωρητικών και υπολογιστικών εργαλείων.

Γνώση και Έρως στην επιστήμη και στην φιλοσοφία

Γιώργος Παύλος

Αναπλ. Καθηγητής Πολυτεχνικής Σχολής ΔΠΘ

gpavlos@ee.duth.gr

Το είναι και το γίνεσθαι καθιστά τον άνθρωπο μάρτυρα περί τής σημασίας των όντων σε κάθε εκδοχή των. Σήμερα η ίδια η επιστήμη καθίσταται κατά έναν τρόπο και φιλοσοφία. Για αυτό οι φυσικοί που περιφρονούν την φιλοσοφία, έλεγε ο φυσικός Βέρνερ Χάϊζενμπεργκ είναι που έχουν μία κακή φιλοσοφία. Κατά μία άποψη ο άνθρωπος περιέχεται στη φύση ενώ από άλλη άποψη ο άνθρωπος περιέχει τη φύση ως σώμα του. Το σύμπαν είναι ένα και ενιαίο ακόμη και αν περιέχει πολλές περιοχές ως φυσαλίδες χωροχρόνου και πολλές διαστάσεις. Το σύμπαν είναι ιστορικό και διαρκώς δημιουργούμενο σε όλα τα επίπεδά του, ενώ συγχρόνως είναι οντολογικά ανοικτό και ιεραρχικό. Δηλαδή δεν δημιουργείται από ένα θεμελιακό υλικό ή μία θεμελιακή ουσία-ενέργεια. Ο άνθρωπος ως φυσικό όν είναι μία ανωμαλία του φυσικού σύμπαντος διότι έχει συνείδηση και ελευθερία η τουλάχιστον θέλει να έχει και τα δύο. Συγχρόνως ο άνθρωπος είναι μάρτυρας των όντων ως πραγματικότητα που δεν σβήνει διότι ο χρόνος δεν αντιστρέφεται και δεν εξαλείφεται, αλλά κινείται διαρκώς από το παρελθόν προς το μέλλον ανεπιστρεπτί. Ο άνθρωπος ερωτά χάριν όλου του κόσμου και όλων των συμπάντων και διερωτάται ο ίδιος, ποιο το νόημα; Πολύ περισσότερο αγωνιά για όλα τα σύμπαντα και για όλους τους κόσμους και για όλα τα όντα. Η επιστήμη δεν εμποδίζει τον άνθρωπο και δεν περιορίζει τον άνθρωπο να θέτει ερωτήματα που η ίδια αδυνατεί να απαντήσει. Η εμπειρία αλλά και η αγωνία του ανθρώπου για το είναι και για τα όντα προηγείται κάθε επιστήμης και κάθε θεωρίας. Λέμε πώς η γνώση που στερείται τού έρωτος για τα όντα είναι δαιμονιώδους εμπνεύσεως και σημάδι του κακού. Ο άνθρωπος που δεν πάσχει για τα όντα είναι φορέας ασθένειας προς θάνατο ή όπως έλεγε ο Αϊνστάιν είναι νεκρός. Ο άνθρωπος που αρκείται να περιγράφει αντικειμενικά τα όντα χωρίς να ενδιαφέρεται για την ύπαρξή των πέραν τής ιδιοτελούς χρησιμότητας και ωφέλειας είναι ένας άρρωστος πνευματικά άνθρωπος. Είναι ένας νάνος πνευματικά ακόμη και αν έχει την δύναμη να κινεί όλα τα σύμπαντα με το μικρό δακτυλάκι του. Η τεχνολογία που στερείται του έρωτος προς το είναι και προς τα όντα είναι σχιζοφρένεια και τρέλα από πνευματικής, λογικής και επιστημονικής άποψης. Η φυσική θεωρία μπορεί να υπηρετήσει την γνώση ως Έρως και πάθος περί της αλήθειας και της ύπαρξης των όντων, αλλά μπορεί και να λειτουργήσει ως μέσο ηλιθιοποίησης και στέρησης γνώσης του ανθρώπου ως φορέα νοήματος. Διότι τα όντα προηγούνται κάθε γνώσης και θεωρίας, ενώ αυτά προκαλούν την ανάγκη για γνώση και θεωρία.

Η προγεννητική αγωγή στους φιλοσόφους, την εκκλησιαστική παράδοση και τη σύγχρονη επιστήμη

Ευστρατία Στογιαννίδου
Θεολόγος, Μπτ. Θεολογικής Σχολής, ΑΠΘ
stogiannidou.e@gmail.com

"Η επιστημονική έρευνα των τελευταίων δεκαετιών αποφαίνεται ότι τα πρώτα στάδια της ζωής, δηλαδή η προγεννητική περίοδος έχει καθοριστική σημασία για την ανάπτυξη του ανθρώπου" (Μαρή 2013: 7). Στην εισήγηση αυτή προσεγγίζεται το θέμα της προγεννητικής αγωγής από τρεις οπτικές: (α) αυτής των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων που έχουν αναφερθεί και τοποθετηθεί στο συγκεκριμένο θέμα, (β) της ορθόδοξης θεολογικής, δηλαδή θα παρουσιάσουμε σχετικές αναφορές από την Αγία γραφή, τους πατέρες της Εκκλησίας, καθώς και σύγχρονες μορφές αγίων και (γ) της σύγχρονης επιστήμης, δηλαδή θα αναφερθούμε σε σύγχρονες επιστημονικές μελέτες ψυχολόγων, ψυχοθεραπευτών και ιατρών.

Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι έδιναν μεγάλη σημασία στην αγωγή του παιδιού πριν ακόμη αυτό γεννηθεί. Ενδεικτικά αναφέρουμε συμβουλές που παραθέτει ο Αριστοτέλης για τις εγκυμονούσες: *χρή δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν σωμάτων, μὴ ῥαθυμούσας μὴδ' ἀραιᾶ τροφήν χρωμέναις ... τὴν μέντοι διάνοιαν τοῦναντίον τῶν σωμάτων ῥαθυμοτέρως ἀρμόττει διάγειν: ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ γεννώμενα τῆς ἐχούσης ὥσπερ τὰ φνόμενα τῆς γῆς,* (Αριστοτέλους Πολιτικά VII 1335β, 13-19) δηλαδή, «οι έγκυες θα πρέπει να προσέχουν τη φυσική τους κατάσταση, να κάνουν σωματική άσκηση και να τρώνε θρεπτικές τροφές ... αντίθετα όμως από το σώμα θα πρέπει να διατηρούν ήρεμη τη διάνοια τους, γιατί φαίνεται πως τα παιδιά κατά τη διάρκεια της κυφορίας απορροφούν τη ζωή από την μητέρα τους, όπως το φυτό από τη γη». Στον χώρο της Ορθόδοξης Θεολογίας ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται εξαρχής ως πλασμένος κατ' εικόνα Θεού *ἐξ ἄκρας συλλήψεως* δηλαδή από την ώρα της σύλληψης, ενώ η ψυχή δεν θεωρείται ότι εγκαθίσταται στο σώμα αλλά συγγενάται, είναι σύμφυτη με αυτό (Χατζηνικολάου 2002). Τη θέση αυτή υποστηρίζει και ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός: *Ἄμα δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται* «το σώμα και η ψυχή δημιουργούνται ταυτόχρονα» (PG 94, 922). Στη σύγχρονη έρευνα, πέρα από το θέμα της διατήρησης της καλής φυσικής κατάστασης της μητέρας κατά την κύηση, υπάρχουν ευρήματα και θέσεις για ειδικότερα ζητήματα, όπως ότι η λεκτική επικοινωνία που αναπτύσσει η μητέρα με το έμβρυο είναι παράγοντας που σχετίζεται με τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού (Ηλιάδου και Μαρόκα 2014), ενώ μελέτες έχουν γίνει και για την κυτταρική μνήμη του εμβρύου και η πιθανότητα συμβολής της στη συγκρότηση του χαρακτήρα και την μετέπειτα ατομική συμπεριφορά (Γκούνη 2012).

ΚΕΙΜΕΝΑ

Αριστοτέλης, *Πολιτικά*: 1957. Aristotle's *Politica*, ed. by W. D. Ross Oxford: Clarendon Press. βλ. <http://www.perseus.tufts.edu>
Ιωάννης Δαμασκηνός, *Έκδοσις ακριβής τής ορθοδόξου πίστεως*, κεφ. 26, Περί ανθρώπου, PG 94, 922, βλ. επίσης και ΕΠΕ τομ. 1,210.

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Γκούνη, Όλγα. 2012. Η ενδρομήτρια εμπειρία και η τεράστια σημασία της στη ζωή του ανθρώπου, 12.5.2012.

<<https://ariadni144.wordpress.com/2011/05/12/i-endomitria-zoikai-i-simasia-tis-stin-zoi-tou-anthropou/> [προσπ. 13.1.15]>

Ηλιάδου Χ. Μαρία, Μαρόκα Ελένη. 2014. Η επιρροή της ψυχοσωματικής κατάστασης της εγκύου στην ψυχολογία, *Το Βήμα του Ασκληπιού*, τομ.13, τευχ.3, Ιουλ.-Σεπ 2014

Μαρή, Ιωάννα. 2013. Προγεννητική Αγωγή, *Υγείας Οραμα*, τ.16, Οκτ.-Δεκ.

Χατζηνικολάου Νικόλαος, αρχιμανδρ. 2002. Τό έμβρυον καί ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν διάπλασιν τοῦ πλήρους ἀνθρωπίνου ὄντος, Ὀμιλία στό Συνέδριο, Ἐκκλησία καί Βιοηθική, Ὁ λόγος τῆς Ἐπιστήμης καί ὁ λόγος τῆς Θεοσεκείας» Chambésy, 11-15 Σεπτεμβρίου. <<http://www.bioethics.org.gr/embryogeneva.doc> [προσπ. 13.1.15]>

Μύθος, Αττική δραματική ποίηση και η γένεση της Ψυχανάλυσης

Μιχάλης Σωτηρίου

Διευθυντής Ψυχιατρικού Τμήματος Γενικό Νοσοκομείο Καβάλας

misot54@yahoo.com

Είναι ευρύτερα γνωστή η ψυχαναλυτική προσέγγιση δημιουργημάτων και δημιουργών στο πεδίο των Καλών Τεχνών. Στην προφορική αυτή ανακοίνωση παρουσιάζεται η επίδραση του μύθου του αττικού δράματος (τραγωδία) στη γένεση της ψυχανάλυσης.

Συγκεκριμένοι σκοποί της παρουσίασης αποτελούν:

α) το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε η μοναδικότητα το αττικού δράματος.

β) ο μύθος του Θηβαϊκού κύκλου ως αφετηρία έμπνευσης για τον Αισχύλο (Επτά επί Θήβας, τον Σοφοκλή(Αντιγόνη) και τον Ευριπίδη (Ικέτιδες).

γ) Ο εστιασμός στο πώς η αττική δραματική ποίηση και συγκεκριμένα ο μύθος των Λαβδακιδών συνέβαλε στην επινόηση από τον Φρόυντ των βασικών εννοιών της ψυχαναλυτικής θεωρίας και θεραπευτικής πρακτικής (π.χ., οιδιπόδειο σύμπλεγμα).

δ)Μια σύντομη συγκριτική ηθική-ψυχολογική-ψυχαναλυτική ανάγνωση της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή ώστε να δειχθεί η διαφορά λογοτεχνικής και ψυχαναλυτικής προσέγγισης αυτού του δράματος. Τέλος,

ε) θα παρουσιαστούν τα βασικά στοιχεία της ειδικής θεραπευτικής εφαρμογής, το ψυχαναλυτικό ψυχόδραμα, με επιρροές από το θεατρικό δράμα και την ψυχαναλυτική θεραπεία.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Andrewes Antony. Αρχαία Ελληνική Κοινωνία. Μεταφ. Ανδρέας Παναγόπουλος. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.Αθήνα,1999.

Κουρέτας Δημήτριος. Ψυχανάλυσις-Ψυχιατρική-Νευρολογία. Εκλόγιον εξ ερευνών και μελετών. Εκδόσεις Παρισιάνος, Αθήνα 1975.

Κωνσταντόπουλος Μιχάλης. Το Θέατρο του Ασυνείδητου. Η ψυχανάλυση στο φώς της τραγωδίας.Εξάντας,Αθήνα,1990.

Μαντωνάκης Ιωάννης. Το Ψυχαναλυτικόν ψυχόδραμα. Αθήναι,1968.

Flaceliere Robert. Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, εκδ. Παπαδήμα,1984

Yalom Irvin D. Θεωρία και πράξη της ομαδικής ψυχοθεραπείας, εκδόσεις Άγρα,2006.

Τα Μαθηματικά ως γλώσσα της φύσης: Η πλατωνική θέση και οι νεώτερες εκδοχές της

Παναγιώτης Σωτηρόπουλος
Μαθηματικός, Δρ. Επιστημολογίας
psotirop@ceti.gr

Θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τις επιβιώσεις της πλατωνικής φιλοσοφίας για το σύμπαν των μαθηματικών οντοτήτων στη σύγχρονη μαθηματική Φυσική. Τα ερωτήματα, που αποτελούν σημείο εκκίνησης του φιλοσοφικού στοχασμού, ανατρέχουν στις προϋποθέσεις θεμελίωσης μιας ρεαλιστικής ερμηνείας των μαθηματικών οντοτήτων: Αφού οι μαθηματικοί νόμοι που χρησιμοποιούνται στη Φυσική εγκυρώνονται μέσα από μια πειραματική διαδικασία, γιατί αμφισβητείται η ύπαρξή τους ως ανεξαρτήτων οντοτήτων από τη δική μας παρουσία; Μήπως αμφισβητούμε τη ρεαλιστική εκδοχή γιατί τα Μαθηματικά αποτελούν προϊόν της ανθρώπινης σκέψης;

Η ανάλυση του οντολογικού καθεστώτος των μαθηματικών στον Πλάτωνα είναι η προϋπόθεση για την κατανόηση της ρεαλιστικής εκδοχής στη νεώτερη μικροφυσική και μακροφυσική. Ο μαθηματικός ρεαλισμός στη Φυσική πρεσβεύει ότι ο αισθητός κόσμος ανάγεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στα Μαθηματικά, ανεξάρτητα από την παρουσία της ανθρώπινης σκέψης. Η πλατωνική αντίληψη για τα Μαθηματικά επιτρέπει την κατανόηση των θεμελίων της σύγχρονης Φυσικής, πιο συγκεκριμένα τη μηχανική αντίληψη της φύσης στους κλασικούς (Γαλιλαίο, Ντεκάρτ, Χάϊζενμπεργκ). Η επίδραση αυτή είναι έμμεση και διαμεσολαβημένη από μετασχηματισμούς στην αρχική πλατωνική εκδοχή του μαθηματικού ρεαλισμού. Η ανάγνωση του βιβλίου της φύσης προϋποθέτει κατά τον Γαλιλαίο τη γνώση των γραμμάτων, δηλαδή των μαθηματικών οντοτήτων, όπως και τους κανόνες της γραμματικής, δηλαδή τους μαθηματικούς νόμους. Η καινούργια θέαση του μαθηματικού σύμπαντος που επαγγέλλεται το αναγεννησιακό πνεύμα, προέρχεται από μια σύνθεση των δύο πλατωνικών απόψεων για τη μαθηματική Φυσική.

Για τον Descartes τα Μαθηματικά κατέχουν ένα ενδιάμεσο καθεστώς ανάμεσα στη *mathesis universalis* και τη Φυσική. Τόσο ο Γαλιλαίος όσο και ο Καρτέσιος συγκλίνουν με σιγουριά στη χρήση των μαθηματικών για τη μελέτη της φύσης. Στη σύγχρονη μαθηματική Φυσική ο Θεός δεν είναι πλέον εγγυητής της αλήθειας και της εγκυρότητας της εφαρμογής των μαθηματικών στη Φυσική. Το ερώτημα λοιπόν είναι αν ο σύγχρονος μαθηματικός ρεαλισμός διαθέτει άλλο τρόπο θεμελίωσης των προϋποθέσεων του και αν η ριζοσπαστική εκδοχή του μαθηματικού ρεαλισμού, σύμφωνα με την οποία οι νόμοι που περιγράφονται από τη Φυσική είναι συμφυείς προς τη φύση, είναι ακόμη υπερασπίσιμη.

Το μποζόνιο του Higgs όπως ο πλανήτης Ποσειδώνας και τα ραδιοκύματα προβλέφθηκαν με τον ίδιο θεωρητικό εργαλείο, τα μαθηματικά. Μπορούμε παρόλα αυτά να ισχυρισθούμε ότι η δομή της φύσης μπορεί να περιγραφεί με τρόπο ικανοποιητικό από το μαθηματικό φορμαλισμό και αν η απάντηση είναι καταφατική ποιος είναι η πλέον εναργής επιστημονικά μαθηματική γλώσσα περιγραφής της φύσης; Απ την άλλη οι μαθηματικές οντότητες (ομάδες, πολλαπλότητες, συναρτήσεις ...) διαφέρουν από τις οντότητες των οποίων την ύπαρξη βεβαιώνει η φυσική (ηλεκτρόνια, μαγνητικά πεδία, φωτόνια); Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι συμφυής με την προσπάθεια κατανόησης της «παράδοξης» αποτελεσματικότητας των μαθηματικών στις φυσικές επιστήμες.

«Η Φιλοσοφία βοηθεῖται παρὰ τὰς παρατηρήσεις εἴτε τῶν ἀστέρων, εἴτε τῶν ἐν ποσὶ πραγμάτων»: Η ενότητα της γνώσης κατά τον Ιώσηπο Μοισιόδακα

Ηλίας Τεμπέλης

Αναπληρωτής Καθηγητής Φιλοσοφίας και Διευθυντής του Τομέα Ανθρωπιστικών και Πολιτικών
Επιστημών της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων
chrisdar@otenet.gr

Ο Ιώσηπος Μοισιόδαξ (περ. 1725-1800), ένας από τους χαρακτηριστικότερους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, υπήρξε βαθύς γνώστης της σύγχρονης προς αυτόν ευρωπαϊκής φιλοσοφίας και επιστήμης. Δεχόταν ότι την πολλαπλότητα του κόσμου μπορεί να γνωρίσει η «ύγιής» φιλοσοφία, η οποία απαρτίζεται από πέντε επιμέρους επιστήμες (Ηθική, Μεταφυσική, Φυσική, Μαθηματικά και Λογική). Σε αντίθεση προς τον αριστοτελικό δογματισμό και απαλλαγμένη από αφηρημένες νοητικές κατασκευές, η «ύγιής» φιλοσοφία, που θα έπρεπε να αποτελέσει το θεμέλιο και της νεοελληνικής παιδείας, είναι «θεωρία όλικη». Ειδικότερα, ερευνά ενιαία με βάση τη συστηματικά καταγεγραμμένη εμπειρία και τη λογική τόσο τα γήινα πράγματα, όσο και τον έναστρο ουρανό, έχοντας ως απώτερο στόχο την αληθινή ευδαιμονία, την οποία ο άνθρωπος μπορεί να απολαύσει στη διάρκεια της ζωής του μέσα από τη συνεχή βελτίωση των συνθηκών της. Αν και ιερωμένος, ο Μοισιόδαξ αναγνώριζε την πολύ σημαντική συνδρομή των νέων επιστημονικών μεθόδων και ανακαλύψεων στη φιλοσοφία, την ηθική και τη θρησκεία, δεχόμενος ότι σε καμμία περίπτωση δεν υπονομεύεται ο απόλυτος ρόλος του Θεού στη δημιουργία του κόσμου. Έτσι η πίστη καθίσταται επιστημονικά νομιμοποιημένη, δεδομένου ότι πρέπει να κινείται σε λογικώς αποδεκτά πλαίσια. Αυτές οι απόψεις, οι οποίες ομοιάζουν σε μεγάλο βαθμό προς εκείνες του αναβιωτή της επικούρειας φιλοσοφίας Pierre Gassendi (1592-1655), βρέθηκαν στο επίκεντρο της έντονης αντιπαράθεσης του Ιώσηπου Μοισιόδακα με τον Καστοριανό ιερέα και λόγιο Σεβαστό Λεοντιάδη (1690-1765/70).

Η παρούσα εικόνα για την εξέλιξη των φυσικών γλωσσών από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα

Κατερίνα Δ. Χατζοπούλου
Φιλολόγος, Δρ. Γλωσσολογίας
New York College
kchatzopoulou@yahoo.com

Το θέμα της εξέλιξης στην ανθρώπινη γλώσσα είναι μια περιοχή όπου αναδεικνύεται ακριβώς η σημασία και το όφελος της συνεργασίας μεταξύ των επιμέρους επιστημονικών περιοχών, πόσο σημαντική είναι η εξέλιξη και η ωρίμανση του κάθε επιστημονικού χώρου για τους υπόλοιπους. Γιατί δεν θα ήταν εφικτό να πούμε σχεδόν τίποτε με βεβαιότητα για το πώς προέκυψε η ανθρώπινη γλώσσα, αν δεν υπήρχε η νεότερη έρευνα στον χώρο της Ανθρωπολογίας και Παλαιοανθρωπολογίας ειδικότερα, τα προοδευτικά αυξανόμενα ευρήματα από δεκάδες χιλιάδες χρόνια πριν, η εξέλιξη της Χημείας και της Φυσικής, συγκεκριμένα η μέθοδος της ραδιοχρονολόγησης που ανακαλύφθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1940, αλλά και η παράλληλη εξέλιξη των Νευροεπιστημών, της Γλωσσολογίας, ειδικότερα της Ψυχογλωσσολογίας και Νευρογλωσσολογίας (Deacon 1998) ο χώρος των Βιοεπιστημών, ειδικότερα η Εξελικτική Βιολογία, περαιτέρω η Εξελικτική Ψυχολογία (Miller 2001), αλλά και η συγκρότηση του χώρου της Ηθολογίας κατά τη δεκαετία του 1930, που αφορά τη συμπεριφορά και τα συστήματα επικοινωνίας των ζώων. Χρειάστηκε άρα η εξέλιξη και σύμπραξη μιας ομάδας επιστημονικών χώρων, προκειμένου να μπορέσουμε να καταθέσουμε με επιφύλαξη την παρούσα εικόνα που υπάρχει για την εξέλιξη της ανθρώπινης γλώσσας (Tallerman&Gibson 2012). Στην έρευνα άλλωστε, σημασία δεν έχει το τι εύλογο μπορούμε να πούμε, αλλά πως μπορούμε να το στηρίξουμε, μέχρι ποιο σημείο μπορούμε να το στηρίξουμε και για πόσο καιρό μπορούμε να το στηρίξουμε, εφόσον κάθε ανατροπή είναι πιθανή ενόψει νέων δεδομένων, αλλά και επιθυμητή αν μας φέρνει πλησιέστερα στην αλήθεια και στην εγκυρότερη γνώση.

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει συνοπτικά: **(i)** τα στοιχεία έχουμε σήμερα για την παλαιότητα της ανθρώπινης ομιλίας, με τι άλλο συνδέεται (βιολογικά και πολιτισμικά), ειδικότερα τη σύνδεση της γλώσσας με τη θρησκεία, τα μαθηματικά και τη μουσική (Brown 1991, Lakoff&Núñez 2001, Knight 2010, Mufwene 2012, Scharff *et al.* 2013), **(ii)** πως διαφοροποιείται από τα συστήματα επικοινωνίας των ζώων (Hauser&Fitch 2003, Χιντήρογλου κ.ά. 2003), **(iii)** τι μπορούμε να πούμε για την γλωσσοποικιλότητα, που φτάνει τόσο παλιά στο παρελθόν, όσο έχουμε αποδείξεις (Knight *et al.* 2000), **(iv)** αν επηρεάζει η γλώσσα τη σκέψη μας (γλωσσικός ντετερμινισμός), **(v)** την τρέχουσα άποψη στην έρευνα για τη γλώσσα ως είδος τεχνολογίας (Changizi 2011, Mufwene 2013) και **(vi)** τη σχέση γλώσσας και γραφής, τότε έχουμε στοιχεία για την επινόηση της γραφής (Hock&Joseph 1996, Rogers 2005) και **(vii)** την σημασία που φαίνεται να είχε η διάδοση της γραφής και του αλφαριθμητισμού γενικότερα στην θεαματική, συστηματική και προοδευτική μείωση όλων των μορφών σωματικής βίας (ενδοκοινωνικής και διακοινωνικής) (Pinker 2011).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brown, Donald E. (1991). *Human universals*. Philadelphia: Temple University Press.
- Changizi, Mark (2011). *Harnessed: how language and music mimicked nature and transformed ape to man*. Dallas: BenBella Books.
- Deacon, Terrence W. (1998). *The Symbolic Species: The Co-evolution of Language and the Brain*. New York: Norton.
- d'Errico, F., Henshilwood, C., Lawson G., Vanhaeren M., Tillier A.-M., Soressi M., Bresson F., Maureille B., Nowell A., Lakarra J., Backwell L. & Julien M. (2003). Archaeological evidence for the emergence of language, symbolism and music—An alternative multidisciplinary perspective. *Journal of World Prehistory* 17.1-70.

- Ehrlich, Paul R. (2002). *Human Natures: Genes, Cultures, and the Human Prospect*. Island Press.
- Hauser, Marc D. and Tecumseh Fitch (2003). What Are the Uniquely Human Components of the Language Faculty? *Language Evolution*. Eds. M Christiansen and S. Kirby. Oxford: Oxford University Press.
- Hock, Hans Henrich, and Brian D. Joseph (1996). *An introduction to historical and comparative linguistics*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Knight, Chris (2010). The origins of symbolic culture. In *Homo novus : a human without illusion*, ed. by Ulrich J. Frey, Charlotte Störmer and P Willführ, 193–211. Berlin-New York: Springer.
- Knight, Chris, Michael Studdert-Kennedy and James R. Hurford (eds) (2000). *The evolutionary emergence of language: social function and the origins of linguistic form*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, George and Rafael Núñez. (2001). *Where Mathematics Come From: How The Embodied Mind Brings Mathematics Into Being*. Basic books.
- Miller, Patricia H. (2001). *Theories of Developmental Psychology*. New York: Worth Publishers
- Mufwene, Salikoko (2012). The emergence of complexity in language: An evolutionary perspective. In *Complexity perspectives on language, communication, and society*, ed. by Ángeles Massip-Bonet & Albert Bastardas-Boada, 197–218. Springer Verlag.
- Mufwene, Salikoko (2013). Language as technology: Some questions that evolutionary linguistics should address. In *In search of Universal Grammar: From Norse to Zoque*, ed. By Terje Lohndal, 327-358. John Benjamins.
- Pinker, Steven (2011). *The Better Angels of our Nature: Why Violence Has Declined*. New York, Viking Press.
- Scharff, Constance, Angela Friederici, Michael Petrides (2013). Neurobiology of human language and its evolution: Primate and Nonprimate perspectives. *Frontiers in Evolutionary Neuroscience* 5(1).
- Tallerman, Maggie & Gibson, Kathleen Rita (2012). *The Oxford handbook of language evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Rogers, Henry (2005). *Writing systems: a linguistic approach*. Oxford: Blackwell
- Χινητήρογλου, Χ, Α. Στάικου και Β. Γκούτνεγ (2003). *Ηθολογία ζώων. Μια πρακτική προσέγγιση*. University Studio Press.

Αναπαραστάσεις της γνώσης στην αριστοτελική επιστημολογία

Ψαριανός Ερμόλαος (M.Ed.)

Υποψήφιος Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Υπεύθυνος Εκπαίδευσης, Ανάπτυξης και Διασφάλισης Ποιότητας

Δημοτικό Κέντρο Διά Βίου Μάθησης Δράμας

epsarianos@yahoo.gr

Ο Αριστοτέλης στη γνωσιοθεωρία του υποστηρίζει ότι το αφετηριακό σημείο απόκτησης γνώσης είναι η επίδραση του αισθητού αντικειμένου στη συνείδηση της αισθητής δύναμης. Η επίδραση της αίσθησης δημιουργεί αισθητές εικόνες, οι οποίες με τη σειρά τους προκαλούν την ενεργοποίηση του πνεύματος και τη δημιουργία εννοιών. Η απόκτηση της γνώσης, παρουσιάζεται ως μια συνολική διαδικασία την οποία θα αποκαλούσαμε νοητική διαδικασία, όπου γίνεται κατανοητή από την ανάλυση της σημασία του ορισμού της ψυχής και η οποία έτσι όπως αναπτύσσεται έχει ως αφετηρία τη γέννηση μέσα στη συνείδηση αισθητών αναπαραστάσεων και συμβαδίζει με τη νόηση, από την οποία εμφανίζονται οι νοητικές αναπαραστάσεις ή έννοιες. Ο Αριστοτέλης, έρχεται να τονίσει, όχι τόσο το τι είναι αληθές, αλλά το πώς μέσα από τις εμπειρίες μας δομούμε την γνώση μας. Συνεπώς, αυτά τα δύο δεν είναι ανεξάρτητα. Κατά τον Αριστοτέλη, σημείο αφετηρίας απόκτησης των γνώσεων είναι η επίδραση του αισθητού αντικειμένου πάνω στην αισθητική δύναμη της συνείδησης. Η ενεργοποίηση της αισθητικότητας παράγει αισθητές εικόνες ή φαντασίες, όπως τις αποκαλεί, οι οποίες με την σειρά τους προκαλούν την δραστηριοποίηση του νου και την παραγωγή των εννοιών. Άρα, η απόκτηση των γνώσεων παρίσταται ως μία συνολική διαδικασία, την οποία θα αποκαλούσαμε γνωστική διαδικασία, η οποία εκτυλισσόμενη μέσα στον χρόνο έχει ως σημείο αφετηρίας την γέννηση μέσα στην συνείδηση των αισθητών αναπαραστάσεων και κορυφώνεται με την νόηση, από την οποία προκύπτουν οι έλλογες αναπαραστάσεις ή έννοιες.